

Aktuální otázky lidských práv

Vážené dámy a pánové,

aktuální číslo Bulletinu se nese zejména ve znamení reportáží přímo z místa činu. Vedle již tradičního povídání českých zástupkyň na jednáních Benátské komise Veroniky Bílkové a Kateřiny Šimáčkové vám přinášíme také informace o průběhu zasedání Rady OSN pro lidská práva v Ženevě, kde svou stopu zanechala i Česká republika, což pěkně zblízka zaznamenala stážistka v Kanceláři Vysoké komisařky OSN pro lidská práva Tereza Doležalová.

Členové Centra pro lidská práva a demokratizaci vypracovali pro European Network Against Racism (ENAR) zprávu o stavu rasismu a diskriminace v České republice, kterou 21. března na tiskové konferenci Helsinského výboru a rovněž v rozhovoru pro Českou televizi prezentovala Linda Janků.

V posledním měsíci se Evropský soud pro lidská práva v kolonce případy s nejvyšší důležitostí odmlčel, ale zpráv ze Štrasburku se stejně dočkáte. Vedoucí právního oddělení La Strada Česká republika Lucie Otáhalová se obsáhleji vrací k případu *X. a ostatní proti Rakousku*, v němž se jednalo o citlivé otázky

adopce homosexuálními páry, o kterém jsme informovali již v předchozím vydání Bulletinu. Katarína Šipulová pak informuje o aktuální judikatuře ESLP v otázce diskriminace při výkonu práva na vzdělání, tedy v oblasti, která je z pohledu České republiky po případu *D.H. a ostatní proti České republice* obzvláště zajímavá.

Sekce Mezinárodní politika, byznys a lidská práva se vydala do nového teritoria rozborem problematiky čím dál rozšířenějšího využívání soukromých vojenských a bezpečnostních společností a lidskoprávních důsledků tohoto jevu.

Závěrem bych Vás rád informoval o další atraktivní akci, na jejíž organizaci se podílí naše Centrum – v pondělí 15. dubna od 16 hodin se bude v učebně P31 na Fakultě sociálních studií MU promítat oceňovaný dokumentární film *Kabul Transit*, po němž následuje diskuze s jeho režisérem Davidem Edwardsem. Jste srdečně zváni!

Poučné chvíle s Bulletinem přeje
za Centrum pro lidská práva a demokratizaci
Hubert Smekal.

Obsah

Česká republika provokovala na zasedání Rady pro lidská práva

Co nového v Benátkách?

1) Mezinárodní trestní spravedlnost | 7

Keňa před Mezinárodním trestním soudem

Keňský lid vs. Mezinárodní trestní soud

Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu osvobodil další dva bývalé ministry obviněné z genocidy

2) Evropský systém ochrany lidských práv | 11

Evropský soud pro lidská práva vydal zásadní rozhodnutí k adopcím dětí stejnopohlavními páry

Učit se, učit se, učit se – a inkluzivně!

Rušné období v Maďarsku: Nevyrovnané účty Ústavného sídu

3) Mezinárodní politika, byznys a lidská práva | 20

Reforma smluvních výborů jako příležitost ke vzniku Světového soudu pro lidská práva

Válka na zakázku

Tajné věznice CIA – globalizace mučení

4) Česká republika a lidská práva | 25

Inovace katalogu základních práv na obzoru

Rozhodnutí ESLP ve věci Kinský

+ Přehled lidskoprávních letních škol (I.)

+ Monitoring lidskoprávních publikací: Přehled aktuálních článků o lidských právech

Servis pro zájemce o lidská práva na webu Centra

Pokud se zajímáte o lidská práva, na webu Centra najdete několik zajímavých stránek, které by vám mohly usnadnit práci. Je tam například seznam letních škol, které můžete letos navštívit, včetně deadlinů, školného a odkazů.

Na webu je i *beta verze* našeho Manuálu k výzkumu lidských práv s řadou odkazů na užitečné zdroje včetně výzkumných mezinárodněprávních a lidskoprávních manuálů amerických univerzit nebo lidskoprávních blogů.

Více na www.centrumlidskaprava.cz.

Česká republika provokovala na zasedání Rady pro lidská práva

Tereza Doležalová

Na přelomu února a března v Ženevě probíhalo v pořadí již dvacáté druhé pravidelné zasedání Rady OSN pro lidská práva. Klíčovými body programu byly tentokrát připomenutí dvacátého výročí *Vídeňské deklarace*, která v roce 1993 umožnila vznik funkce Vysokého komisaře OSN pro lidská práva, představení a diskuse závěrečné zprávy vyšetřovací komise pro Sýrii či projednávání zprávy vyšetřovací mise zkoumající důsledky výstavby izraelských osad na lidská práva Palestinců [1]. Právě kvůli schválení poslední zmíněné mise na zasedání v březnu minulého roku se Izrael rozhodl jednání Rady dále neúčastnit, s Kanceláří Vysoké komisařky nespolupracovat a v lednu 2013 se dokonce jako první stát vůbec odvážil bez jakéhokoliv vysvětlení neúčastnit univerzálního periodického přezkumu (dále jen UPR). Dvacáté druhé zasedání Rady se tedy z politického hlediska odehrávalo za značně vypjaté situace. V jeho průběhu navíc zemřel Hugo Chávez, za něhož museli všichni chtít nechtět držet minutu ticha, a Severní Korea vypověděla smlouvy o neútočení uzavřené s Jižní Koreou, což znamenalo nekonečnou přestřelku „práv na odpověď“ po téměř každém bodu programu.

Nicméně i přes tyto bojové podmínky se zasedání neslo ve veselém duchu. Sekretariát si pochvaloval, že první procedurální připomínka byla vznesena až na začátku třetího týdne zasedání [2] a že i přes značné množství nových delegátů příval dotazů na rozdíly mezi interaktivním dialogem a všeobecnou debatou či na způsob přihlašování během několika dnů polevil. Také nově zvolený prezident Rady Remigiusz Henczel se brzy zorientoval a naučil se nečíst technické poznámky v připravených podkladech a okřikovat příliš dlouze hovořící delegáty. Zdaleka nejveselejší pak byl den, kdy se delegáti v očekávání večerního koktejlu v národních krojích od rána družili před fotoaparáty a v dobrém rozmaru si vzájemně podepisovali společná stanoviska k různým bodům jednání.

A jak si na zasedání vedla Česká republika, jeden ze 47 členských států Rady? Dle názoru z podstaty neobjektivního pozorovatele (autorky tohoto textu) překvapovala útočností a konkrétností svých projevů. S výpady začal již Karel Schwarzenberg, který ve své řeči nejen, stejně jako jiní vysocí hodnostáři, podpořil občanskou společnost, ale který také vyjmenoval konkrétní státy, jež dle něj aktivity občanské společnosti omezují. Mezi jmenovanými bylo například Rusko, jehož projev těsně předcházel, nebo Egypt, který poté

využil svého práva na odpověď a proti všemu řečenému rezolutně protestoval. Také další projevy České republiky, věnované většinou situaci obhájců lidských práv či občanské společnosti v konkrétních zemích, se vyznačovaly ne příliš diplomatickým tónem. Některé státy, například Bělorusko, Kuba či Írán, pak využily příležitosti schvalování závěrečného dokumentu univerzálního periodického přezkumu stavu lidských práv v ČR [3] a útočily zpět. Poukazovaly, kromě problematiky romské menšiny, například na skutečnost, že mezi sedmi doporučeními, které se ČR z celkového počtu 136 rozhodla nepřijmout, je i doporučení ratifikovat *Mezinárodní úmluvu o ochraně všech migrujících pracovníků a členů jejich rodin*. Jiné země však ČR chválily za její pečlivý přístup k UPR a ochotě dobrovolně podat průběžnou zprávu o přijatých opatřeních.

Autorka tohoto textu se celého zasedání Rady v Ženevě účastnila v rámci své stáže v Kanceláři Vysoké komisařky OSN pro lidská práva.

Karel Schwarzenberg na zasedání Rady. Zdroj: www.mzv.cz

Poznámky

[1] Více k činnosti a zprávě vyšetřovací komise pro Sýrii najdete na <http://bit.ly/X7IkPr>, zprávu nezávislé vyšetřovací mise zkoumající dopad izraelských osídlení na občanská, politická, ekonomická, sociální a kulturní práva Palestinců na celém okupovaném palestinském území, včetně Východního Jeruzaléma si můžete přečíst na <http://bit.ly/X7ITsg>.

[2] Jak je již zvykem, vznesla ji Kuba, které se nelíbil přílišný prostor věnovaný nevládním organizacím.

[3] O průběhu samotného zasedání pracovní skupiny pro UPR, která je složena ze 47 členských států Rady a která minulý rok podrobila Českou republiku přezkumu již podruhé, jsme vás již informovali (viz Bulletin 11/2012).

Co nového v Benátkách?

Břežnové zasedání Benátské komise

Veronika Bílková a Kateřina Šimáčková,
zástupkyně ČR v Benátské komisi

Gruzie a Moldávie – to jsou státy, o kterých se veřejnost, přinejmenším ta česká, dozvídá z médií spíše výjimečně. Přesto se právě ony staly hlavním předmětem zájmu „jarního“ zasedání Evropské komise pro demokracii prostřednictvím práva (Benátské komise) Rady Evropy, které proběhlo ve dnech 8. a 9. března 2013. A, pro mnohé možná překvapivě, projednávaná témata se příliš nelišila od problémů, které jsou aktuální v České republice. Komise totiž mj. diskutovala legalitu amnestie (Gruzie) nebo vztah k bývalému komunistickému režimu (Moldávie).

Amnestie po gruzínsku

Pro české čtenáře může být potěšující zjistit, že naše republika není jediným státem, který v těchto týdnech řeší otázku amnestie. Obdobně je na tom kavkazská Gruzie. Na konci loňského roku přijal místní

Parlament zákon, kterým vyhlásil rozsáhlou amnestii. Za zmínku stojí, že zde se proti amnestii postavil prezident, který se zákon nejprve pokusil vetovat a následně, když bylo jeho veto přehlasováno, jej odmítl podepsat. Tím se – vedle odlišné právní povahy aktu vyhlášujícího amnestii (zákon v Gruzii, rozhodnutí prezidenta v ČR) – gruzínský scénář liší od toho českého. Podobnost naopak existuje v tom, že kontroverze nezbudil zákon jako celek, ale pouze jedna jeho část – v případě Gruzie jde o článek 22, který zajistil propuštění 190 osob označených Parlamentem za „politické vězně“. K propuštění došlo bezprostředně po vstupu zákona v platnost, 13. ledna 2013. Parlamentní shromáždění Rady Evropy, které Benátskou komisi požádalo o posudek k zákonu, mělo pochyby právě ohledně legality článku 22, přezkum se proto zaměřil výlučně na toto ustanovení.

Stanovisko Benátské komise (*Opinion 710/2012*) vyznívá v neprospěch gruzínské legislativy. Zajímavější než samotný závěr je – zejména na pozadí obdobných debat v ČR – odůvodnění, které zahrnuje obecný, byť bohužel nepřilíživý extenzivní rozbor institutu amnestie (a milosti). Předem je třeba říci, že na rozdíl od ČR,

Benátky, foto: Veronika Bílková.

kde oba instituty spadají do rámce pravomocí prezidenta, v Gruzii, podobně jako ve velké části dalších evropských států, existuje v této oblasti dělba práce – individuální milost vyhlašuje prezident, kolektivní amnestii Parlament. Amnestie musí vždy respektovat základní principy vlády práva, mezi něž se řadí princip dělby moci, princip legality (včetně transparentnosti) a princip rovnosti před zákonem. Článek 22 gruzínského Zákona o amnestii porušuje podle Benátské komise všechny tyto principy. Ustanovení nezohledňuje princip dělby moci, protože určení toho, kdo konkrétně naplňuje znaky „politického vězně“, není ponecháno soudům, ale ujímá se jej přímo Parlament. Úprava není transparentní, protože Parlament nikde neuvádí, na základě jakých kritérií oněch 190 osob, které byly propuštěny coby „politictí vězni“, vlastně vybral. Ze stejného důvodu je úprava shledána arbitrární, diskriminační a nerespektující rovnost lidí před zákonem.

Pozornost si ve stanovisku zaslouží ještě tři body. Zaprvé, Benátská komise jasně konstatuje, že institut amnestie, při splnění kritérií uvedených výše (a níže), není neslučitelný s mezinárodním právem a právem lidských práv. Zadruhé, text hned na několika místech připomíná, že prohlášení Zákona o amnestii, popřípadě některých jeho částí, za protiprávní by v zásadě nemohlo vést k jeho retroaktivnímu zrušení (a opětovnému uvěznění jednou propuštěných osob), neboť takový krok by byl v rozporu se zásadou právní jistoty a se zákazem retroaktivity v trestních věcech. Konečně zatřetí, stanovisko uvádí tři omezení, která na institut amnestie údajně klade mezinárodní právo. Vedle povinnosti stíhat (a zrcadlově zákazu amnestovat) zločiny podle mezinárodního práva mezi ně patří závazek zajistit spravedlnost a poskytnout odškodnění obětem a závazek zajistit právo znát pravdu. Je škoda, že stanovisko dále nerozvádí, o co se tyto dva závazky mají právně opírat a jaký je jejich konkrétní obsah. Právě to by totiž mohlo mít zajímavé implikace nejen pro situaci v Gruzii, ale i pro debatu o novoroční amnestii v ČR.

Moldavské vyrovnávání se s minulostí

Diskuse o tom, jaký postoj je třeba zaujmout k dědictví totalitního komunistického režimu a zda lze politické strany, které se k tomuto dědictví určitým způsobem hlásí, považovat za standardní součást politické scény, se vede ve většině států střední a východní (a někdy i jižní a západní) Evropy, včetně České republiky. Jednou ze zemí, které se rozhodly vyjádřit se k těmto otázkám explicitně, se nedávno stala Moldávie. V létě 2012 přijal místní Parlament zákon č. 192/2012 Sb., jímž zakázal používání symbolů předchozího totalitního komunistického režimu (konkrétně srpů a kladiv) pro politické účely a propagandu totalitních ideologií. Porušení zá-

kazu je považováno za přešůpek, za který může být uložena pokuta. Opakované uložení pokuty politické straně má automaticky za následek zánik této politické strany, bez možnosti soudního přezkumu. Úprava primárně dopadá na nejsilnější opoziční politickou stranu v zemi, Komunistickou stranu Moldávie, jež má srp a kladivo ve znaku. Tato strana se proto obrátila k Ústavnímu soudu Moldávie s žádostí, aby zákon č. 192/2012 Sb. zrušil pro jeho rozpor s Ústavou. Ústavní soud si vyžádal *amicus curiae* (tj. odborné vyjádření na případu přímo nezúčastněného aktéra) ze strany Benátské komise.

Amicus curiae (*Opinion 697/2012*), na jehož vypracování se podílela i česká členská Benátské komise Veronika Bílková, konstatuje, že zákon č. 192/2012 Sb. porušuje svobodu slova a svobodu shromažďování, které je Moldávie povinna garantovat na základě Evropské úmluvy o ochraně lidských práv (i dalších instrumentů). Evropská úmluva obecně státům nezne-

Benátky, foto: Veronika Bílková

možňuje, aby zakázaly používání určitých symbolů a šíření některých ideologií. Vždy při tom ale musejí dodržet tři podmínky dovoleného zásahu do lidských práv stanovené v příslušných člancích Evropské úmluvy (články 10 a 11), a to podmínky legality, legitimacy a nezbytnosti. Moldavský zákon vykazuje zásadní nedostatky při naplňování první a třetí podmínky. Zákaz „propagandy totalitních ideologií“ není při absenci jakékoli právní definice pojmu dostatečně jasný a jednoznačný, aby podle něj lidé mohli upravit své chování. Namísto zabránění šíření myšlenek, které např. prosazují násilí, nebo směřují vůči určité skupině osob, by tak úprava mohla vést k omezení politické diskuse v zemi. Tato situace odporuje podmínce legality, podle níž zásahy do lidských práv musejí být předvídaný zákonem a tento zákon má být jasný a přístupný.

Zákon dále selhává v naplnění podmínky „nezbytnosti v demokratické společnosti“, která předpokládá, že zásahy do lidských práv budou odpovídat „jasné, naléhavé a specifické sociální potřebě“ (*Vajnai v. Maďarsko*, stížnost 33629/06, 8. 7. 2008, par. 51) a budou přiměřeně sledovaným legitimními cílům, jimiž by zde mohla být ochrana veřejného pořádku, prevence nepokojů a ochrana práv a svobod jiných osob. Benátská komise nemá indicie nasvědčující tomu, že zákaz používání komunistických symbolů v Moldávii, zavedený téměř čtvrt století po pádu komunistického režimu a rozpadu Sovětského svazu, skutečně odpovídá oné „jasné, naléhavé a specifické sociální potřebě“, o kterém v obdobném případě týkajícím se zákazu užívání rudé hvězdy v Maďarsku (*Vajnai*) mluví Evropský soud. Automatické zrušení politické strany, následující po opakované penalizaci za porušení zákona, které ještě k tomu neprovází možnost soudního přezkumu, je navíc zjev-

ně disproportionální a může vzbudit otázku, zda spíše než o vyrovnání se s totalitní minulostí nejde v Moldávii o vyrovnání se s politickou opozicí, která v poslední době nabývá v zemi na síle.

Další novinky z Benátek

Gruzínský zákon o amnestii a moldavský zákon o zákazu komunistických symbolů byly z pohledu ČR nejzajímavějšími, ale rozhodně ne jedinými tématy diskutovanými na březnovém zasedání Benátské komise. Zasedání celkově přijalo sedm stanovisek, dvě *amici curiae* a dvě obecnější studie. Stanoviska se vedle amnestii v Gruzii zaměřila např. na návrh nové Ústavy Islandu, který byl předložen na podzim loňského roku; na kontroverzní novelu ruského Zákona o shromážděních z června 2012, která shromáždění fakticky podřizuje schvalovacímu režimu; nebo na novely srbských zákonů týkajících se soudní moci (Zákon o soudnictví, Zákon o státních zástupcích), jež reagují na kritický stav srbské justice vyvolaný nešťastně realizovanou reformou soudnictví v zemi. Obecnější studie se věnují vztahu politické a trestní odpovědnosti ministrů a roli tzv. extra-institucionálních aktérů v demokratických procesech, jimiž se má na mysli lobbying. Zpestřením zasedání bylo vystoupení předsedy německého Federálního ústavního soudu Andrease Vosskuhleho, který ve svém proslovu zabývajícím se spoluprací evropských soudů v lidskoprávní oblasti vyzval k ukončení kultury konfliktu a jejím nahrazením kulturou dialogu. Celkově lze říci, že i v březnu 2013 byla Benátská komise konfrontována se vzájemně odlišnými, avšak shodně velmi zajímavými tématy. Žádosti o stanoviska, které dorazily v posledních dnech, dávají tušit, že nejinak tomu bude i na zasedáních dalších. O tom ale více zase příště.

Lidská práva

osob s postižením,
nevyléčitelně nemocných
a umírajících

RENÉ MILFAIT (ed.)

Publikace se zabývá postavením a rolí lidských práv v biomedicínsko-etických diskusích a speciálně v otázkách spojených s počátkem a koncem lidského života. Je jedním z hlavních produktů mezinárodního projektu. Jeho podmínkou bylo vycházet z historických zkušeností nacistického bezpráví a ukázat důležitost těchto historických poznatků pro lidskoprávní vzdělávání a standardy dnes. Proto tvoří nacistické sterilizace a následný program „Euthanasie“ toto historické bezpráví a na tomto základě jsou pojednány vybrané, související oblasti problematiky lidských práv osob s postižením, nevyléčitelně nemocných a umírajících lidí. Vychází s předmluvou Dr. Martina Salma, předsedy představenstva německé nadace „Připomínka, odpovědnost a budoucnost“, který svou předmluvu zakončil těmito slovy: „*Kniha je navýsost příkladným dílem; pevně věřím, že ji budou následovat další studie v jiných zemích. Zároveň doufám, že se tato kniha dočká v České republice širokého ohlasu a receptce.*“

1) Mezinárodní trestní spravedlnost

Keňa před Mezinárodním trestním soudem

Markéta Glacová

V březnu 2010 zahájil Mezinárodní trestní soud (MTS) vyšetřování povolebního násilí v Keni z přelomu let 2007 a 2008. Tehdejší žalobce Luis Moreno Ocampo poprvé využil své pravomoci a zahájil vyšetřování z vlastní iniciativy (viz Bulletin 4/2010). Pro podezření ze spáchání zločinů proti lidskosti byla prošetřována šestice osob, Keňa od počátku spolupracovala a příslušní jednotlivci se dostavili k předběžnému projednání obvinění (viz Bulletin 4/2011). Nyní, po třech letech, obžaloba keňské případy uzavírá.

Ilustrační foto: Keňa 2011, autor: Bob Vrátníček

Již v lednu loňského roku rozhodl přípravný senát MTS o potvrzení obžaloby proti čtyřem z původních šesti obviněných. U zbývajících dvou, Mohammeda Husseina Aliho a Henryho Kiprony Kosgey, soud potvrdit obvinění odmítl. Obžaloby byly rozděleny do dvou případů, k jejichž projednání byl ustanoven Soudní senát V. Ten počátkem března 2013 rozhodl o odložení zahájení soudního řízení v případě Williama Samoeia Ruta a Joshuy Arapy Sanga. Důvodem vyhovění žádosti obhajoby, na jejíž popud byl odklad učiněn, je snaha zajistit jí dostatečný čas na přípravu. Oba zmínění jsou obžalováni z napomáhání či podílení se na spáchání zločinů proti lidskosti [1]. Začátek jednání se předpokládá 28. května 2013.

Proti třetímu obviněnému, Francisu Kirimu Muthuarovovi, bylo 11. března 2013 řízení na žádost žalobkyně MTS Fatou Bensoudy zastaveno. Ta oznámila, že se po pečlivém zvážení všech dostupných důkazů rozhodla obvinění stáhnout, domnívá se totiž, že pro něj v současné době neexistují dostatečné důvody. Úřad žalobkyně tento krok odůvodnil hned několika problémy, jimž obžaloba při vyšetřování Muthuary neúspěšně čelí. Potíže má zejména se svědky, protože několik z nich zemřelo a jiní se svědčit bojí, navíc klíčový svědek obžaloby podstatnou část své výpovědi odvolal a přiznal se k přijetí úplatku. Bensouda také vyjádřila zklamání nad vládou Keni, jež kanceláři žalobce nedokázala zajistit nezbytné důkazy a usnadnit přístup k důležitým svědkům, kteří by mohli pomoci situaci osvětlit. Rozhodnutí žalobkyně se však nevztahuje na žádný jiný případ a netýká se tedy ani nově zvoleného keňského prezidenta a bývalého místopředsedy vlády a ministra financí Uhuru Muigai Kenyatty. I ten je na základě nepřímého spolupachatelství obviněn ze zločinů proti lidskosti, začátek jednání v této kauze je prozatím stanoven na 9. července 2013. Obvinění obou mužů přitom mělo být projednáno ve společném procesu. V případě Kenyatty lze proto dále - s ohledem na poměrně závažné důvody vedoucí ke stažení obvinění proti Muthuarovovi a fakt, že většina svědků byla společná pro obě obvinění - očekávat komplikovaný vývoj.

Ilustrační foto: Keňa 2011, autor: Bob Vrátníček

Skutečnost, že z původní šestice obviněných bude pravděpodobně proces zahájen pouze s trojicí z nich, znovu otevírá otázku, zda by se MTS měl povolebními nepokoji v Keni zabývat. Již při zahájení vyšetřování vyvstala kritika, dle níž nepokoje, jež si vyžádaly na tisíc obětí, nedosahují dostatečné závažnosti, aby se v této věci Mezinárodní trestní soud angažoval. Zároveň se dle kritiků nejednalo o cílenou státní politikou, aby tak byly naplněny znaky zločinů proti lidskosti. V této souvislosti nelze nezmínit odlišné stanovisko jednoho ze soudců přípravného senátu Hanse-Petera Kaula. Ten v obou případech argumentoval nepříslušností MTS o věci rozhodovat, neboť zločiny spáchané na území Keňské republiky v průběhu povolebního násilí v letech 2007 a 2008 označoval jako “běžné trestné činy”, jež by měly být vyšetřovány podle vnitrostátního keňského trestního práva, nikoli však jako zločiny proti lidskosti.

Výše zmíněná kritika není jediným problémem, s nímž je třeba se vyrovnat. Výsledek řízení tak bude záležet nejen na tom, jak se k dané věci postaví MTS, ale také na schopnosti obžaloby vypořádat se s těžkostmi, jež „keňské případy“ provází a prokázat u obviněných vinu nade vše pochybnost. Zatím se to jako příliš snadný úkol nejeví.

Ilustrace foto: Keňa 2011, autor: Bob Vrátníček

Poznámky:

[1] Ruto je obviněn podle čl. 25 odst. (3) písm. (a) Římského statutu za nepřímé spolupachatelství. Sangovi bylo po přípravném řízení pro neexistenci podstatných důvodů prokazujících nepřímé spolupachatelství obvinění přehodnoceno ve smyslu čl. 25 odst. (3) písm. (c) ŘS k napomáhání ke spáchání zločinů proti lidskosti.

Zdroje:

Prosecution notification of withdrawal of the charges against Francis Kirimi Muthaura, ICC, No. ICC-01/09-02/11, 11. březen 2013.

Decision concerning the start date of trial, ICC, No. ICC-01/09-01/11, 8. březen 2013.

Keňský lid vs. Mezinárodní trestní soud

Ondřej Vykoukal

Na začátku března proběhly v Keni prezidentské volby, ve kterých se ziskem 50,07 % zvítězil Uhuru Kenyatta. Na takovém sdělení by nebylo nic zajímavého, pokud by ovšem Uhuru Kenyatta nebyl obviněn před Mezinárodním trestním soudem (MTS) z podílu na zločinech proti lidskosti. Ponechme nyní stranou meritum Kenyattova obvinění, pro budoucí působení fungování MTS je podstatná jiná informace - jedním ze základních stavebních kamenů úspěchu Kenyattovi volební kampaně totiž představovalo právě jeho obvinění u MTS.

V zemi, již v roce 2007 rozdělilo etnické násilí, existoval velký společenský tlak na zachování klidu a míru a Kenyattův volební tým si toho byl dobře vědom. Z pohledu keňského veřejného mínění se ovšem jeví zcela přijatelné obrátit pozornost obyvatel Keni, a tedy potenciálních voličů, na mocného zahraničního nepřítele - MTS. Keňské volby se tak i díky britským politickým poradcům, které si Kenyatta najal, změnilo spíše v referendum o činnosti MTS v Africe a o západním vměšování do keňských záležitostí.

Zárodky keňské zdrženlivosti vůči MTS sahají na počátek jeho aktivit v Keni, kdy prvotní obvinění zcela minula tehdejší nejvyšší keňské představitel, dosluhujícího prezidenta Mwai Kibakiho a nynějšího poraženého prezidentského kandidáta Raila Odinga. Právě ty mnoho Keňanů označuje za zodpovědné za současný stav země. Tým kolem “Uhuruta”, jak zní přezdívka tandemu Uhuru Kenyatta a jeho - rovněž obviněného - politického partnera Williama Ruta, na tento skepticismus umně navázal a v kampani akcentoval stále latentní antibritské a antizápadní postoje keňské společnosti. Obviňovali zahraniční mocnosti ze zásadního ovlivňování postupu MTS ve vztahu k vyšetřování keňského povolebního násilí a výraz “znovuzískání suverenity” se stal nejpoužívanějším heslem celé volební kampaně.

Již tak poměrně silné antikoloniální nálady v Keni byly navíc podpořeny výroky britského velvyslance v Keňi Christiana Turnera, který veřejně prohlásil, že jeho země může s obviněnými u MTS uskutečňovat pouze základní obchod (*essential business*) - jinými slovy, pokud bude zvolen Kenyatta prezidentem, budou vztahy mezi Keňou a Spojeným královstvím omezeny na minimum. Johnnie Carson, vysoký představitel USA pro Afriku, zase prohlásil, že výběr má své důsledky (*choices have consequences*)[1].

Jak je vidno z volebních výsledků, Kenyattova taktika u voličů uspěla a potvrdila tak negativní nálady obyvatel Afriky vůči haagskému soudu. MTS byl ustaven jako univerzální soud s jurisdikcí pro stíhání nejzávažnějších zločinů podle mezinárodního práva bez ohledu

na postavení (a s ním spojenou imunitu) jejich pachatelů. Od počátků jeho působení ovšem sílí kritika poukazující na jeho jednostranné zaměření na Afriku. Za 11letou historii fungování soudu nebyla obviněna osoba z jiného kontinentu než z Afriky. Kritici často poukazují na politické ovlivňování rozhodování žalobce MTS o tom, kde a v jaké věci bude zahájeno vyšetřování. V souvislosti s tímto zdůrazňují nedostatečnou aktivitu soudu v situacích jako je Argentina, Myanmar, Irák nebo Gaza.

Podezření z politického ovlivňování MTS ve vztahu k případu Keni se opírá i o okolnosti, za jakých bylo celé vyšetřování zahájeno. Obvinění Kenyatty je přitom z velké části založeno na svědectví jednoho klíčového svědka. Courtenay Griffiths, významný britský advokát obhajující např. Charlese Taylora, považuje za důvod zahájení vyšetřování především fakt, že Spojené království si nepřeje Kenyattu jako keňského prezidenta, a to z důvodu svých strategických zájmů v oblasti, kterým není Kenyatta příliš nakloněn.

Všechna tato podezření může nejlépe vyvrátit sám MTS zcela transparentním a spravedlivým postupem nejen v tomto, ale i ve všech afrických případech. V opačném případě, budou v Africe stále silít protizápadní nálady, které mohou dospět do situace, kdy důvěryhodnost Mezinárodního trestního soudu v Africe bude vážně narušena. Svůj vliv na budoucí mezinárodní vnímání a autoritu MTS jistě bude mít i postoj západních zemí vůči nově zvolenému keňskému prezidentovi. I přes jejich (alespoň deklarovaný) odpor je třeba mít na paměti, že Keňa je důležitý společenec v oblasti východní Afriky. Sídlo africké centrály OSN je v hlavním městě Keni Nairobi, stejně jako východoafrické centrály západních firem a NGO. Keňa je také spojencem v boji s africkými piráty a náboženskými extremisty v Somálsku. Západ tedy bude muset pečlivě vážit mezi prosazováním svých zájmů ve východní Africe a zachováním důvěryhodnosti MTS nejen v Africe.

Poznámky:

[1] Wrong, M.: *Indictee for President!*, The International Herald Tribune, 11. 3. 2013. (<http://latitude.blogs.nytimes.com/2013/03/11/being-prosecuted-by-the-i-c-c-helped-uhuru-kenyattas-chances-in-kenyas-election/>).

Zdroje:

Wrong, M.: *Indictee for President!*, The International Herald Tribune, 11. 3. 2013. (<http://latitude.blogs.nytimes.com/2013/03/11/being-prosecuted-by-the-i-c-c-helped-uhuru-kenyattas-chances-in-kenyas-election/>).

Did the ICC help Uhuru Kenyatta win Kenyan election?, BBC News, 11. 3. 2013. (<http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-21739347>)

Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu osvobodil další dva bývalé ministry obviněné z genocidy

Linda Janků

Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu (ICTR) vydal 14. února rozsudek, jímž osvobodil dva vysoce postavené rwandské politiky obviněné z podílu na genocidě v roce 1994. Justin Mugenzi a Prosper Mugiraneza působili jako ministři ve vládě, jež byla u moci během genocidy; Mugenzi jako ministr obchodu a Mugiraneza na pozici ministra veřejné správy.

V roce 2011 byli oba senátem prvního stupně odsouzeni ke 30 letům vězení za napomáhání a podněcování ke spáchání zločinu genocidy na základě konceptu společného zločineckého plánu. Tribunál je shledal vinnými, neboť se v roce 1994 účastnili schůze, na níž se přijalo rozhodnutí o odvolání tutsijského prefekta provincie Butare Jean-Baptiste Habyarimana, jenž v oblasti bránil provádění masakrů Tutsijů. Kromě toho se oba politici následně zúčastnili veřejného vystoupení prozatímního prezidenta Theodora Sindikubwaba [1] dne 19. dubna 1994, který v něm pobízel obyvatele Rwandy k vraždění Tutsijů. Podle obžaloby Mugenzi a Mugiraneza nesli zodpovědnost za podněcování ke spáchání genocidy, když svou účastí na mítinku podpořili (byť tacitně) prezidentův štvavý projev.

Justin Mugenzi. Zdroj: www.unmuseke.com

Odvolací senát ICTR na rozdíl od soudu prvního stupně neshledal existenci spolehlivých důkazů, podle nichž oba obvinění – přestože byli vlivnými postavami tehdejší vlády – měli předem informace o obsahu projevu, jenž se prezident Sindikubwaba chystal pronést. Ohledně odvolání Jean-Baptiste Habyarimana, které projevu předcházelo, pak odvolací soudci dospěli k závěru, že mohlo být vedeno politickými a administrativními důvody, a nikoli nezbytně úmyslem urychlit provádění masakrů v oblasti.

Ilustrační foto. Zdroj: www.unictor.org

Provincie Butare, v jejímž čele Jean-Baptiste Habyarimana stál, byla v době rozpoutání genocidy jednou z oblastí s výrazným zastoupením Tutsijů a zároveň jedinou z dvanácti provincií, v jejímž čele stál příslušník tutsijské menšiny. Habyarimana bránil v prvních dvou týdnech rozpoutání genocidy tomu, aby vraždění vypuklo i v jeho oblasti. Prezident Sindikubwaba jej však 17. dubna 1994 z funkce odvolal; Habyarimana byl poté zavražděn, do oblasti pronikly milice Interhame a naplno se rozhořely masakry, k jejichž rozpoutání přispěl právě Sindikubwabův projev z 19. dubna přednesený při inauguraci Habyarimanova nástupce. Systematické masakry Tutsijů si v regionu za dobu následujících bezmála tří měsíců vyžádaly před 200 tisíc obětí a dostaly tak Butare z hlediska počtu obětí genocidy na první místo mezi ostatními provinciemi země.

Negativní reakce na osvobozující rozsudek obou mužů ze strany rwandské vlády, která fungování ICTR dlouhodobě kritizuje, na sebe nenechaly dlouho čekat. Rozhořčení projevili rovněž příslušníci organizace Ibuka, jež sdružuje přeživší oběti genocidy. Předseda Ibuky profesor Jean Pierre Dusungizemungu prohlásil, že „toto osvobození je dalším hřebíkem do rakve obětí genocidy a plivnutím do tváře těm, kteří ji přežili.“ [2] Osvobození člověka jako Mugenzi se dle něj rovná popření celého procesu plánování genocidy.

Ze strany ICTR přitom nejde o první osvobození vysokých politických představitelů obviněných z genocidy. V roce 2011 tribunál zprostil obvinění dva další ministři tehdejší rwandské vlády, ministra zahraničních věcí Jerome Bicomupaku a ministra zdravotnictví

Casmira Bizimungu (osvobozující rozsudek tehdy vynesl již senát prvního stupně, obžaloba se proti němu neodvolala). V roce 2009 pak odvolací senát osvobodil Protaise Zigiranyiraza, švagra a pravou ruku bývalého prezidenta Juvenala Habyarimana, jehož předtím senát prvního stupně poslal na dvacet let za mříže.

Než ICTR v roce 2014 ukončí své fungování, čeká na rozhodnutí před odvolacím senátem ještě šest kauz, které se týkají celkem 15 obviněných. Uvidíme, nakolik se řady těch, jejichž odsuzující rozsudek z prvního stupně bude v odvolacím řízení zvrácen, ještě rozrostou.

Prosper Mugiraneza. Zdroj: www.unuseke.com

Poznámky:

[1] Sindikubwaba byl dosazen do prezidentského úřadu po zesnulém prezidentu Juvenalu Habyarimanovi. Ten se stal 6. dubna 1994 obětí atentátu, jenž byl bezprostřední rozbouškou vedoucí k zahájení genocidy Tutsijů (jeho pachatelé dodnes nebyli odhaleni).

[2] *Rwanda genocide: ICTR overturns ex-ministers' convictions*. BBC, 7. února 2013. (<http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-14246766>).

Zdroje:

Rwanda genocide: ICTR overturns ex-ministers' convictions. BBC, 7. února 2013. (<http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-14246766>).

Rwanda shocked by ICTR acquittals. National Commission for the Fight against Genocide, 5. února 2013, (www.cnl.gov.rw/news/13/02/05/rwanda-shocked-ictr-acquittals).

2) Evropský systém ochrany lidských práv

Evropský soud pro lidská práva vydal zásadní rozhodnutí k adopcím dětí stejnopohlavními páry

Lucie Otáhalová,
vedoucí právního oddělení La Strada Česká republika

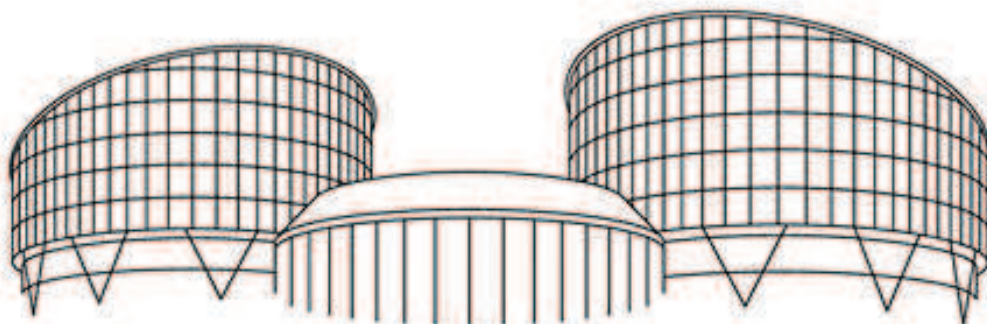
V průlomovém rozhodnutí Velkého senátu z března 2013 X a ostatní proti Rakousku [1] Evropský soud pro lidská práva („Soud“) shledal porušení zákazu diskriminace ve spojení s právem na soukromý a rodinný život (čl. 14 a čl. 8 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, dále jen „Úmluva“), kterého se dopustilo Rakousko tím, že stěžovatelce neumožnilo osvojení dítěte partnerky, biologické matky tohoto dítěte.

Adopce dítěte partnera/partnerky

Případ se týká adopce dítěte partnerky, neboli situace, která je v zahraniční literatuře známa jako „*second-parent adoption*“. Partnerky žijí ve společné domácnosti jako rodina, jedna z partnerek je biologickou matkou dítěte, kterému je nyní asi dvanáct let (rodina žije společně od pěti let dítěte). Přestože Rakousko umožňuje od roku 2010 uzavírání registrovaných partnerství, partnerky tuto možnost nevyužily. Z právního hlediska má dítě nicméně kromě své biologické matky (tedy jedné z partnerek) také biologického otce, který je zapsán v rodném listě dítěte. Otec s adopcí nesouhlasí.

Předtím, než se dostaneme k případu samotnému, je důležité popsat tři základní typy adopcí, které ostatně zmiňuje i Soud. Jedná se o adopce společné, individuální a konečně adopce dítěte partnera či manžela. Při společné adopci se rodiči dítěte stávají zpravidla manželé, některé státy [2] umožňují společnou adopci také stejnopohlavním párům. Při společné adopci jsou biologičtí rodiče dítěte v rodném listě nahrazeni rodiči adoptivními. Při individuální adopci dochází k osvojení pouze jednotlivcem, dítě pak má pouze jednoho rodiče zapsaného v rodném listě. Při adopci dítěte partnerem či manželem biologického rodiče adoptuje sice tento partner či manžel dítě jako jednotlivce, avšak výsledkem je, že dítě má v rodném listě zapsané dva rodiče – tedy rodiče adoptivního a rodiče biologického. Konkrétní podmínky pro jednotlivé typy adopce se samozřejmě liší stát od státu. Od individuální a společné adopce se adopce dítěte manžela či partnera zásadně liší tím, že nedochází k zániku dosavadních vztahů mezi dítětem a rodičem a dalšími příbuznými. Popisovaný případ se tedy výhradně týká adopce dítěte biologického rodiče, s tím požadovaným výsledkem, aby mělo dítě v rodném listě zapsané dva rodiče, konkrétně dvě matky (matku adoptivní a matku biologickou).

Rakouská právní úprava pojímá osvojení jako dohodu mezi dítětem a budoucím adoptivním rodičem, která vyžaduje písemnou formu a ke své platnosti také souhlas soudu. Předmětem popisovaného případu bylo právě odmítnutí rakouských soudů tento souhlas udě-

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

lit. Jakými argumenty soudy odmítnutí zdůvodnily a jak u Soudu argumentovala rakouská vláda?

Dvě matky vs. tradiční rodina – co je v zájmu dítěte?

Hlavním argumentem vlády byl argument právní, tedy jednoduše řečeno to, že rakouský občanský zákoník neumožňuje, aby se rodiči dítěte staly na základě adopce dvě osoby stejného pohlaví. U adopce dítěte jednotlivcem nahrazuje adoptivní rodič dosavadního biologického rodiče, který je stejného pohlaví, jako rodič adoptivní. V případě *X a ostatní* by tedy povolením adopce teoreticky mohlo dojít k absurdní situaci, kdy by na základě adopce biologická matka ztratila právní vztah k dítěti ve prospěch své partnerky, která by se stala matkou adoptivní. Rodiči dítěte, zapsanými v rodném listě, by tak byli adoptivní matka společně s biologickým otcem, což je výsledek, který není pro žádnou ze stran žádoucí.

Rakouské soudy společně s vládou dále argumentovaly, že požadované osvojení není v souladu se zájmem dítěte. Rakouský občanský zákoník umožňuje pro případ, že biologický rodič s adopcí nesouhlasí, soudům takový nesouhlas svým rozhodnutím překonat, pokud je to v zájmu dítěte. Soudy to nicméně s odvoláním na zmíněný zájem dítěte neučinily. Předně neviděly důvod k tomu, aby došlo k adopci, vzhledem k tomu, že dítě má oba rodiče, přičemž biologický otec o dítě projevuje zájem. Kromě toho, jak společně s vládou tvrdily, účelem osvojení je zajistit dítěti rodinu co nejvíce odpovídající tradičnímu modelu, tedy sestávající z otce a matky neboli dvou osob opačného pohlaví.

Rozdílné zacházení a proporcionalita

Klíčovou roli v případě *X a ostatní* sehrála jednak poměrně ojedinělá právní úprava osvojení v Rakousku a jednak precizní a vyargumentovaný výběr komparátora. Ojedinělost právní úpravy osvojení spočívá v tom, že Rakousko jako jeden z mála států Evropy umožňuje osvojení dítěte partnera/partnerky nesezdaným párům, a to výlučně v rámci párů opačného pohlaví. Nachází se tak ve skupině pěti států Rady Evropy, které mají takovouto právní úpravu.[3] Jádrem případu je námitka stěžovatelů, že takováto právní úprava je **diskriminační ve vztahu k nesezdaným párům stejného pohlaví**, kterým je přístup k osvojení odepřen. Komparátorem pro situaci nesezdaného stejnopohlavního páru v případě *X a ostatní* tedy není heterosexuální manželská dvojice, ale nesezdaný heterosexuální pár.[4] Stěžovatelé takto uznávají ustálenou judikaturu Soudu, která například v posledním rozsudku *Gas a Dubois* [5] potvrdila výsadní postavení manželství, jehož ochrana plyne z čl. 12 úmluvy, a to i v souvislos-

Ilustraci foto: duhová vlajka. Zdroj: www.flicker.com.

ti s právy, která z uzavření manželství v jednotlivých státech vyplývají. Státy mají širokou možnost uvážení, jaká práva osobám vstoupivším do manželství udělí.

V případě *X a ostatní* nicméně Soud při srovnání postavení stěžovatelů s postavením nesezdaného heterosexuálního páru dospěl k závěru, že se dané dva subjekty nacházejí v relativně obdobné situaci [6], přičemž rakouská legislativa přistupuje rozdílně k nesezdaným heterosexuálním a k nesezdaným homosexuálním párům. [7] Tento rozdíl v zacházení „je neoddělitelně spjat s faktem, že první a třetí stěžovatelka tvoří stejnopohlavní pár, a je tedy založen na jejich sexuální orientaci“.[8] Podle ustálené judikatury Soudu je sexuální orientace důvodem chráněným čl. 14 Úmluvy, přičemž pro odůvodnění rozdílů v zacházení musí (stejně jako pro odůvodnění rozdílného zacházení na základě pohlaví) státy uvést obzvláště přesvědčivé a závažné důvody a mají k dispozici obzvláště malý prostor pro uvážení.[9]

Soud nepřisvědčil argumentům vlády, která tvrdila, že rozdíl v zacházení nebyl diskriminační, když rakouské soudy měly na zřeteli primárně zájem dítěte (viz výše) a osvojení bránila existující právní úprava (viz také výše). **Pokud by na místě partnerek byl nesezdaný heterosexuální pár žádající o souhlas**

s osvojením, soudy by nemohly takto principiálně žádost zamítnout [10], nýbrž by musely detailně zkoumat, zda tu nejsou důvody pro překonání nesouhlasu otce s adoptí, což v případě *X a ostatní* nečinily [11]. Vládě se navíc ani nepodařilo Soud přesvědčit v tom, že by dané rozdílné zacházení bylo odůvodněno legitimním cílem, který podle rakouské vlády představovala ochrana tradiční rodiny tvořené mužem a ženou [12]. **V zájmu zachování principu proporcionality musí být stanovené cíle dosahovány prostředky, které jsou vhodné a nezbytně nutné.**[13] Rakouská vláda však nepředložila žádné argumenty nasvědčující tomu, že právě tradiční rodina nejlépe odpovídá zájmům dítěte. Soud zdůraznil, že Úmluva je živoucí nástroj, který by měl reagovat na změny společnosti, v tomto případě na změny v chápání rodiny – neexistuje pouze jeden způsob pro to, jak si mají jednotlivci organizovat svůj soukromý a rodinný život.[14] Soud kromě toho naznačil, že samotný postoj Rakouska k výchově dětí ve stejnopohlavních rodinách není koherentní – homosexuálně orientovaný jednatel může dítě osvojit individuální adoptí, navíc pokud žije v registrovaném partnerství, partner musí s osvojením souhlasit. Legislativa tedy akceptuje, že „dítě vyrůstá ve stejnopohlavní rodině a že to neškodí jeho vývoji“. Rakouské právo na druhou stranu požaduje, aby dítě nemělo dva otce nebo dvě matky.[15] Jelikož rozdíl v zacházení na základě sexuální orientace neobstál v testu proporcionality, Soud konstatoval, že Rakousko se dopustilo jednání, které není slučitelné s ochranou soukromého a rodinného života ve spojení se zákazem diskriminace, zaručenými Úmluvou.

Dopady rozsudku u nás

Soud, jakoby se přece jen zalekl dopadů, jaké toto rozhodnutí může mít, v závěru konstatuje, že rozsudek v žádném případě nemůže být vnímán jako obecné stanovisko k umožnění stejnopohlavním párům adoptovat děti v zemích Rady Evropy. De facto tedy říká, že i nadále je každou situaci nutno posuzovat individuálně, stejně jako tomu bylo v tomto případě, kdy srovnatelné právní úpravy, podobné té rakouské, existují pouze v dalších čtyřech státech Rady Evropy (viz pozn. 3). O to se ostatně opírá i disentanční stanovisko sedmi soudců, kteří se domnívají, že k porušení Úmluvy nedošlo.[16] I proto je potřeba případné dopady rozsudku v České republice posuzovat s jistou mírou střízlivosti. Osvojení dítěte partnera či partnerky český zákon o rodině neumožňuje, formou *second-parent adoption* tedy mohou osvojovat pouze manželé. Na tom nic nezmění ani nová právní úprava převzatá do občanského zákoníku.

Poznámky:

[1] Rozsudek ze dne 19.2.2013, stížnost č. 19010/07. Jedná se celkem o tři stěžovatele - první a třetí stěžovatelka tvoří nesezdaný stejnopohlavní pár, druhý stěžovatel je synem třetí stěžovatelky.

[2] Belgie, Dánsko, Island, Nizozemí, Norsko, Španělsko, Švédsko a Velká Británie.

[3] Kromě Rakouska jde o Portugalsko, Rumunsko, Rusko a Ukrajinu.

[4] Proti tomuto srovnání nicméně ve svém konkurujícím stanovisku vystoupil soudce Spielmann, který zastává názor, že stěžovatelky se nacházejí v de facto srovnatelném postavení s manželským heterosexuálním párem.

[5] Gas a Dubois proti Francii, rozsudek ze dne 15.3.2012, stížnost č. 25951/07.

[6] Bod 112 rozsudku.

[7] Bod 116 rozsudku.

[8] Bod 130 rozsudku.

[9] Bod 99 rozsudku.

[10] Bod 125 rozsudku.

[11] Bod 119 rozsudku.

[12] Bod 137 rozsudku.

[13] Bod 140 rozsudku.

[14] Bod 139 rozsudku.

[15] Bod 144 rozsudku.

[16] Společné částečně disentanční stanovisko soudců Casadevall, Ziemele, Kovler, Jočiené, Šikuta, De Gaetano a Sicilianos.

Gay pride 2008 ve Francii za adoptí dětí stejnopohlavními páry. Zdroj: www.flickr.com.

Učit se, učit se, učit se – a inkluzivně!

Evropský soud pro lidská práva: sága o diskriminaci ve vzdělávání pokračuje

Katarína Šipulová

Na přelomu roku 2012 a 2013 Evropský soud pro lidská práva (ESLP) opětovně otevřel citlivou otázku inkluzivního vzdělávání a diskriminace romské menšiny. V českém prostředí jde o problematiku velmi dobře známou, jelikož to byla právě Česká republika, vůči které byl vynesena v listopadu 2007 první ze štrasburských rozsudků konstatujících porušení článku 14 Úmluvy (zákaz diskriminace) ve spojení s článkem 2 dodatkového protokolu č. 1 (právo na vzdělání). Rozhodnutí *D.H. a ostatní proti České republice* [1] kritizovalo nadreprezentaci romských dětí ve zvláštních školách a nevhodnost rozřazovacích psychologických a inteligenčních testů. Nejnovější případy *Sampani a ostatní proti Řecku* [2] a *Horváth a Kiss proti Maďarsku* [3] potvrzují, že jde o problematiku přítomnou v celé řadě evropských států.

Případ *Sampani* z části navazuje na starší řeckou kauzu z roku 2008, v níž ESLP již jednou porušení zákazu diskriminace v důsledku vytváření segregovaných romských tříd konstatoval. Stěžovatelé, 140 řeckých Romů, dětí i dospělých, pocházeli z městečka Aspropyrgos. V září 2008 byla v tomto městě otevřena nová základní škola, která měla nahradit předchozí školu navštěvovanou převážně romskými dětmi. Idea inkluzivního vzdělávání se však nesesetkala s pochopením a podporou obyvatelů – těsně před začátkem školního roku rodiče neromských dětí zorganizovali demonstraci proti chystané integraci romských žáků do tříd navštěvovaných jejich dětmi. Pokračující protesty provázené výtržnostmi vedly nakonec k znemožnění zahájení výuky a zavření školy pro celý školní rok. Další léto vláda usilovala o zřízení přípravných tříd, které měly romským dětem pomoci dohnat učební osnovy a zařadit se zpátky do klasické výuky. Nicméně tento cíl se nepodařilo naplnit – přípravné třídy navštěvovaly opět pouze romské děti a jejich propustnost do klasického mainstreamového systému vzdělávání byla zcela minimální.

Evropský soud pro lidská práva konstatoval, že snaha vlády snížit disparitní rozdíly mezi romskými a neromskými dětmi je plně v souladu s mírou uvážení, kterou státům Úmluva v rámci článku 14 garantuje, nicméně nesmí vést k diskriminační praxi. ESLP uznal komplikovanou situaci v případě řecké vesnice, kritizoval však nedostatek aktivity a zájmu na straně státních orgánů, jež se nesnažily situaci dostatečně ře-

Ilustraci foto. Zdroj: www.commons.wikimedia.org.

šit. Od roku 2008, kdy štrasburský soud poprvé konstatoval diskriminaci ve vzdělávání, nedošlo v dané oblasti téměř k žádné změně, do příslušné školy byly zapsány pořád pouze romské děti. Ovšem je otázkou, nakolik státní orgány nebo škola samotná mohou zajistit, aby rodiče zapsali své děti do třídy navštěvované jejich romskými spolužáky. Řecký případ ukazuje, že realizace inkluzivního vzdělávání může selhávat i na praktické neochotě rodičů participovat na podobném systému.

Z hlediska vykonatelnosti je na případu *Sampani* zajímavá ještě práce s článkem 46 Úmluvy (závaznost a výkon rozsudků). Ve srovnání s předchozí judikaturou k diskriminaci romské menšiny ve vzdělávání se zde ESLP podrobněji zabýval individuálními prostředky nápravy a vládě uložil konkrétní doporučení zařadit stěžovatele, kteří již v mezičase dosáhli zletilosti a nemohou se vrátit do základních škol, do systému vzdělávání třetího věku (z čehož vyplývá rovněž povinnost vlády zajistit organizaci vzdělávání pro dospělé i mimo soukromý sektor).

Sampani byl záhy následován dalším případem – tentokrát opět ze středoevropského regionu. Stížnosti na diskriminaci romských dětí ve vzdělávání čelilo Maďarsko a skutková podstata případu *Horváth a Kiss proti Maďarsku* nesla velice obdobné črty jako česká *D.H.* kauza. Romské děti byly umístěny do zvláštních tříd pro mentálně postižené na základě nesprávně provedených IQ testů. Ačkoliv rozřazovací testy byly jednotné pro celou populaci, nezohledňovaly zvláštní potřeby romských dětí a vedly k jejich nadreprezentaci nebo dokonce segregaci ve zvláštních školách. Maďarská vláda se v řízení bránila tím, že neúměrně vysoké zastoupení romských dětí ve zvláštních školách bylo důsledkem sociální a kulturní deprivace etnika, nikoliv jeho etnického původu. Jinými slovy: podle maďarské vlády má socio-kulturní kontext rozhodující vliv na mentální vývoj dítěte a nadreprezentace romských dětí podle výsledků testů pouze ukazuje na nadreprezentaci příslušníků romské menšiny v konkrétní kulturně-sociální skupině národa. Vláda však rovněž tvrdila, že sociální vývoj již stojí stranou práva na vzdělání chráněného Úmluvou (odst. 96). ESLP se pochopitelně s podobnou argumentací nespokojil a konstatoval, že i když u testů existuje riziko kulturní, nikoliv pouze etnické předpojatosti, má stát povinnost zajistit, aby nedošlo k nesprávné diagnóze. S ohledem na předchozí judikaturu ESLP k diskriminaci ve vzdělávání nemůže být závěr o porušení Úmluvy nijak překvapivým – *Horváth a Kiss* je již pátým obdobným rozsudkem v pořadí [4]. Nicméně, odůvodnění Soudu přináší také několik zajímavých postřehů. V první řadě ESLP

Ilustrace foto, Zdroj: www.commonswiki.org

zdůraznil, že státy mají v oblasti organizace veřejného vzdělávání pozitivní závazek zajistit dodržování lidských práv a zabránit přetrvávání diskriminace a diskriminujících praktik, byť ukrytých v podobě na první pohled neutrálních testů. Stát musí zajistit, aby tyto testy spravedlivě a objektivně odpovídaly skutečným znalostem a schopnostem dětí (odst. 106–107). Příklad rovněž potvrzuje praxi využívání statistického důkazu jako vhodného prostředku na zjištění přítomnosti diskriminační praxe a obrácení důkazního břemene na stranu vlády, proti níž je stížnost podána.

Nakonec je jistě také zajímavé připomenout, že *Horváth a Kiss* je dalším z řady rozsudků, které se k ESLP dostaly jako důsledek aktivity evropských nevládních organizací (konkrétně the Chance for Children Foundation a European Roma Rights Center, které aktivně vyhledávalo potenciální stěžovatele také v české *D.H.* kauze). Lze tak pozorovat zajímavý trend, kdy národní a nadnárodní nevládní organizace využívají ESLP jako kanál k prosazení svých cílů.

V českém prostředí byl případ *D.H.* a otázka inkluzivního vzdělávání v posledních měsících žhavým tématem. Je to totiž něco málo přes pět let, co ESLP vynesl

rozsudek konstatující diskriminaci romských dětí ze strany České republiky, na jehož úspěšné vykonání se ještě pořád čeká. Při příležitosti tohoto ne úplně šťastného výročí vyšla řada monitorovacích zpráv [5] zabývajících se jak systémem vzdělávání, tak postavením romské menšiny v české společnosti obecně. Zajímavou publikaci v tomto smyslu je „Romská otázka“ Kláry A. Samkové (Vydavatelství Bliker 2011). Útlá knížečka není totiž právním rozbořem, ale spíše psychologickým pohledem na zvláštnosti příslušníků romského etnika, důvody jeho odlišnosti a problém integrovat se do většinové společnosti. Publikace obsahuje řadu zajímavých poznámek ke kultuře romské menšiny, byť je škoda, že místy ne zcela šťastně usiluje o odborné vyznění a dopouští se více i méně zásadních dezinterpretací některých teoretických konceptů [6]. Přesto se jedná o zajímavý populárně-naučný příspěvek, který do diskuze o diskriminaci Romů přináší mnoho poznatků o způsobu života a kořenech některých tradicí vlastních romskému etniku.

Poznámky:

[1] Evropský soud pro lidská práva, *D.H. a ostatní proti České republice*, rozsudek velkého senátu ze dne 13. 11. 2007, č. stížnosti 57325/00.

[2] Evropský soud pro lidská práva, *Sampani a ostatní proti Řecku*, rozsudek ze dne 11. 12. 2012, č. stížnosti 59608/09.

[3] Evropský soud pro lidská práva, *Horváth a Kiss proti Maďarsku*, rozsudek ze dne 29. 1. 2013, č. stížnosti 11146/11.

[4] Celkově se diskriminaci ve vzdělání romských dětí zabýval ESLP šestkrát, v pěti případech bylo uznáno porušení Úmluvy (*D.H. a další proti České republice*, *Sampani a další proti Řecku*, *Orsus a další proti Chorvatsku*, *Sampani a další proti Řecku a Horváth a Kiss proti Maďarsku*).

[5] Za všechny je na místě zmínit alespoň Výzkum etnického složení žáků bývalých zvláštních škol Veřejného ochránce práv ze dne 6. 6. 2012 (http://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/DISKRIMINACE/Vyzkum/Vyzkum_skoly-zprava.pdf).

[6] Odborného čtenáře zarazí například způsob vymezování romského etnika jako národa přes wikipediovské odkazy.

Promítání filmu *Kabul Transit* a diskuze s režisérem Davidem Edwardsem

Dokumentární film *Kabul Transit* získával pozitivní recenze po významných festivalech všude po světě. Nyní jej můžete shlédnout v Brně a podebatovat přímo s jeho režisérem a předním odborníkem na Afghánistán Prof. Davidem Edwardsem.

Kdy? Pondělí 15. dubna od 16 hodin

Kde? Přednáškový sál P31 na Fakultě sociálních studií MU v Brně

Více o dokumentu ze současného Kábulu se dozvíte na stránkách kabaltransit.net.

Rušné obdobie v Maďarsku: Nevyrovnané účty Ústavného súdu

Martin Bobák

Vo februári plénum maďarského ústavného súdu zrušilo zákaz [1] distribúcie a verejnej prezentácie hákového kríža, znaku SS, šípového kríža, [2] kosáku a kladiva, päťčlapej červenej hviezdy a iných symbolov, ktoré reprezentujú obdobné hodnoty. [3] Týmto rozhodnutím sa súd odklonil od svojej predchádzajúcej pozície, kedy zdôrazňoval, že z hľadiska relatívne živej historickej skúsenosti predstavuje už len možnosť verejne prezentovať myšlienky založené na ideológiách minulých režimov nebezpečenstvo pre maďarské ústavné hodnoty, a preto je opodstatnené, aby trestné právo zakazovalo takéto aktivity. [4]

V posledných rokoch sa zdôrazňuje aspekt jednotnosti rozhodovania sudcov a vplyv odlišných stanovísk na legitimitu rozhodnutia. V tejto pre Maďarsko citlivej otázke Ústavný súd hlasoval očakávane nejednotne, pričom päť sudcov hlasovalo za zrušenie zákazu, päť sudcov pripojilo súhlasné a päť nesúhlasné stanoviská.[5] Väčšina sa vyslovila za zrušenie zákazu symbolov z formálnych dôvodov, a to najmä preto, že trestná spravodlivosť nemôže s takto nastavenou normou naplňať princíp právneho štátu. Sudca Bragyova v súhlasnom stanovisku označil za dôvod zrušenia predmetného zákazu konflikt so slobodou prejavu. Sudca Kiss naopak požadoval, aby vybrané symboly boli naďalej kriminalizované, a to v prípade, že konotujú totalitné ideológie. Predseda súdu napokon nesúhlasil s obmedzením zrušenia zákazu kriminalizácie totalitných symbolov iba pro futuro a požadoval taktiež jeho retroaktívne zrušenie. [6] Zmenou prístupu k vybraným ideologickým symbolom sa napokon väčšina Ústavného súdu odhodlala k implementácii štyri roky starého rozhodnutia vo veci *Vajnai*, [7] ktoré nebolo v maďarskom justičnom ani politickom prostredí doteraz všeobecne akcepto-

vané. Štrasburský súd v roku 2008 označil maďarský zákaz symbolov totality za technicky neurčité a príliš široké obmedzenie slobody prejavu (rozpor s článkom 10 Európskeho dohovoru), pretože zakazoval i také použitie vybraných symbolov, ktoré propagáciu totality a despotizmu nepredstavovali. [8]

Trestné súdy a dokonca aj maďarský najvyšší súd pôvodne odmietli aplikovať posolstvo plynúce z rozhodnutia *Vajnai* a pokračovali v riešení prezentácie symbolov despotizmu vo svetle dovtedajšej praxe. Jedným z obdobných prípadov, ktoré sa dostali k Európskemu súdu pre ľudské práva bola vec *Frantanoló*, [9] v ktorej štrasburský súd znovu zavrhol maďarskú prax v oblasti symbolov totality a určil, že na opodstatnenosť zákazu verejnej demonštrácie vybraných symbolov je potrebné, aby nebezpečenstvo znovunastolenia propagovaného režimu bolo skutočné a aktuálne. Obyčajná propagácia komunistickej ideológie nemôže byť základom pre vznik trestnej sankcie.

Napriek protestom ľudskoprávnymi organizáciami minister spravodlivosti Tibor Navracsics napokon oznámil, že Maďarsko nevyhoví rozhodnutiam štrasburského súdu vo veci symbolov despotizmu, pretože ich zákaz považuje za otázku maďarskej suverenity. [10]

Na rozhodnutie Ústavného súdu treba nahliadať v kontexte nedávnych udalostí. Fidesz vyhral v parlamentných voľbách 2010 nadpolovičnou väčšinou hlasov, čím získal prístup k rozhodovaniu o zásadných otázkach. Vláda vo farbách Fideszu sa dostala do konfliktu s Európskou úniou kvôli porušovaniu zakladacích zmlúv, konštantným deficitom ekonomiky a stupňujúcou sa eróziou demokracie. Maďarsko má zásluhou Fideszu od 1. januára 2012 novú ústavu, ktorá je symbolicky pomenovaná Základný zákon. Nová ústava má množstvo kritikov zo strany odborníkov na ústavné právo ako aj mimovládneho sektoru, napríklad za odmietanie viny na maďarskom holokauste, európsky neštandard-

nou formuláciou ochrany života plodu, manželstva, doživotného trestu odňatia slobody, či nezahrnutím sexuálnej orientácie pod diskriminačné dôvody. Schválenie ústavy sprevádzala nedostatočná transparentnosť, krátky čas vyhradený pripomienkovaniu finálnej podoby ústavy a zdráhanie sa politickému kompromisu, za ktoré si vláda vyslúžila kritiku. Dopady novej maďarskej ústavy v súčasnosti monitoruje aj Benátska komisia.

Rozhodnutie o zrušení zákazu totalitárnych symbolov nie je prvým prípadom, kedy sa maďarský ústavný súd stavia na zadné v snahe o konzervatívny prístup k ústavným inováciám a pôsobí proaktívne v presadzovaní európskeho výkladu ľudských práv. Ústavný súd si pohneval vládnucci Fidesz, keď na podnet Ombudsmana posúdil právnu silu ústavného dodatku zakotvujúceho prechodné právomoci v procese zmeny ústavy, [11] a keď zrušil novú koncepciu centrálného voličského registra. [12] Ústavný súd deklaroval, že považuje Základný zákon za rigidný základ maďarského systému práva, pričom nepovažuje včlenenie okamžitých dodatkov a dodatkov k dodatkom k ešte stále

čerstvému Základnému zákonu za vhodné a správne. Ústavný súd ďalej zdôraznil, [13] že v kurze častých zmien novej ústavy dochádzalo k ústavnému zakotveniu noriem, ktoré významovo a ani z pohľadu systému práva nepatrili do ústavy. Preto Ústavný súd vyzval ústavodárcu, aby pri ďalšej aktivite a snahách o ústavné dodatky mal na pamäti základný princíp právneho štátu, na ktorom je maďarský ústavný systém vystavaný. Väčšina pléna Ústavného súdu napokon posúdila aj vzťah medzi starou a novou ústavou, pričom sa priklonila k právnej kontinuite a zachovaniu dvadsaťročnej rozhodovacej praxe súdu ako interpretačného vodítka pre pravidlá obsiahnuté v novej ústave. Súď poukázal aj na to, že úroveň ochrany ústavných hodnôt v Základnom zákone nemôže byť nižšia [14] ako kvalita ochrany dosiahnutá v ústave z roku 1989.

Vládny Fidesz, očividne iritovaný reaktivitou Ústavného súdu, [15] začal s prípravou ucelenejšej ústavnej novely (T/9929) so zámerom nielen znovu uzákoníť Ústavným súdom zrušené normy, ale hlavne s cieľom oslabiť právomoci maďarského ústavného súdu. [16] Nový, momentálne v parlamente prejednávaný, ústavný dodatok má obnoviť Ústavným súdom zrušené minuloročné dodatky k Základnému zákonu a ústavne zakotviť zákaz verejnej prezentácie totalitných symbolov. Ak tento dodatok ústavodarca schváli, tak bude preambula k Základnému zákonu obsahovať vymedzenie sa proti komunistickej diktatúre, obmedzí sa negatívna legislatívna právomoc Ústavného súdu a zakáže interpretácia Základného zákona pomocou predchádzajúcej judikatúry. Takto Fidesz zamýšľa odstrániť dvadsať rokov ústavnej jurisprudencie. [17] V prípade, že by bol pripravovaný, v poradí už štvrtý dodatok k novej ústave schválený v parlamente, išlo by o podstatný zásah do systému brzd a váh, ktorý ovláda moderné demokratické režimy. Otázka znie: „Ako veľmi treba biť na poplach?“ [18]

Poznámky:

[1] Zákaz bol obsiahnutý v ustanovení § 269/B zákona č. IV/1978 Z.z., trestný zákon (Užívanie symbolov despotizmu), a v obdobnom znení je vyjadrený aj v novom trestnom zákone (§ 335), ktorý zatiaľ nenadobudol účinnosť.

[2] Symbol strany šípových krížov, ktorá bola totalitnou stranou národne sociálneho typu, vyznačujúca sa silným antisemitským postojom a aktivitami počas nástupu k moci v rokoch 1944 a 1945.

[3] Rozhodnutie Ústavného súdu Maďarska sp. zn. IV/2478/2012, 19. február 2013.

[4] Rozhodnutie Ústavného súdu Maďarska sp. zn. 14/2000 (V. 12.) AB, 9. máj 2000.

[5] UITZ, Renáta. Hungarian Ban Of Totalitarian Sym-

bols: The Constitutional Court Speaks Up Again. Verfassungsblog, 22. február 2013 (<http://www.verfassungsblog.de/de/hungarian-ban-of-totalitarian-symbols-the-constitutional-court-speaks-up-again/#.UUzeXRnaihi>).

[6] Tlačová správa Ústavného súdu Maďarska, 21. február 2013 (<http://www.mkab.hu/sajto/news>).

[7] Európsky súd pre ľudské práva, *Vajnai proti Maďarsku*, 8. júl 2008, sťažnosť č. 33629/06.

[8] Typicky môže ísť napríklad o spory týkajúce sa značky Heineken, ktorá pôvodne vo svojom logu mala päťcipu červenú hviezdu.

[9] Európsky súd pre ľudské práva, *Fratanoló proti Maďarsku*, 3. november 2011, sťažnosť č. 29459/10.

[10] Vid'. poznámka č. 5.

[11] Rozhodnutie Ústavného súdu, sp. zn. 45/2012 (XII. 29.) AB, 29. december 2012.

[12] Predchádzajúci register voličov bol zostavovaný automaticky na základe matrík, nový register mal byť priebežne zostavovaný z ľudí, ktorí sa do neho prihlásili (napríklad aj etnickí maďari žijúci za hranicami Maďarska). Ústavný súd zrušil vybrané ustanovenia zákona pre ich rozpor s ústavou rozhodnutím sp. zn. 1/2013 (I. 7) AB, 7. január 2013. Práve nový volebný register rozpútal nevôľu aj za hranicami. Politická reprezentácia na Slovensku vnímala ustanovenia

garantujúce etnickým Maďarom žijúcim mimo územia Maďarska právo na dvojité občianstvo a volebné právo ako ďalší nástroj maďarskej národnej expanzie a zásah do slovenskej suverenity.

[13] Vid'. poznámka č. 11.; Tlačové správy Ústavného súdu (<http://www.mkab.hu/sajto/news>).

[14] Aktívna legitímácia vo veci neústavnosti zákonov bola v predchádzajúcej ústave riešená princípom *actio popularis*. Tento nástroj Základný zákon neprebral.

[15] Hoci minoritná časť sudcov, päť z pätnástich, bola menovaná na Ústavný súd už za vlády Fideszu, a to v dôsledku rozšírenia pléna Ústavného súdu z 10 na 15 sudcov.

[16] SCHEPPELE, Kim Lane. „Constitutional Revenge“ In Hungary. Eutopia law, 6. marec 2013 (<http://eutopialaw.com/2013/03/06/constitutional-revenge-in-hungary/>).

[17] UITZ, Renáta. The Return of the Hungarian Constitutional Court. Verfassungsblog, 15. január 2013 (<http://www.verfassungsblog.de/de/the-return-of-the-hungarian-constitutional-court/#.UU713Bnaihj>).

[18] KOMÁREK, Jan. Může Evropská unie zasáhnout proti Maďarsku? Blog Jiné právo, 25. marec 2013 (<http://jine-pravo.blogspot.cz/2013/03/muze-evropska-unie-zasahnout-proti.html>).

Budapešti tečú do bot. Autor: Hubert Snekal.

3) Mezinárodní politika, byznys a lidská práva

Reforma smluvních výborů jako příležitost ke vzniku Světového soudu pro lidská práva

Jan Lhotský

Tak jako máme na regionální úrovni Evropskou úmluvu o lidských právech, jejímž kontrolním mechanismem je Evropský soud pro lidská práva, existuje řada mezinárodních smluv na ochranu lidských práv také na univerzální úrovni. Ty jsou určeny všem státům světa a záleží na každém z nich, které smlouvy dobrovolně ratifikuje. Pro jednotlivé smlouvy byl rovněž vytvořen jejich vlastní kontrolní mechanismus, jenž sestává z tzv. smluvních výborů. Těmi jsou např. Výbor pro lidská práva nebo Výbor proti mučení, přičemž dohromady existuje devět takových vzájemně analogických výborů.

Vzhledem k tomu, že jsem se během roku 2012 intenzivně zabýval projektem, který se týkal výzkumu možných reforem kontrolních mechanismů ochrany lidských práv na univerzální úrovni, rád bych prostřednictvím tohoto příspěvku upozornil na některé tendence možného budoucího vývoje. Pro případ hlubšího zájmu je pak vhodné uvést, že výstupem zmiňovaného projektu je monografie s názvem „Ochrana lidských práv v mezinárodním právu“ a podtitulem „Kontrolní mechanismy na regionální a univerzální úrovni a možnost vzniku Světového soudu pro lidská práva“, kterou vydala Masarykova univerzita.

Pravomoci smluvních výborů

Co se týče výše zmíněných smluvních výborů, každý z nich má dvě základní kompetence. Zaprvé přijímá a hodnotí zprávy států týkající se dodržování základních práv, ke kterým se vyjadřuje ve formě tzv. závěrečného posudku (*concluding observations*) a předkládá státům konkrétní doporučení k implementaci. Je však třeba říci, že reálné fungování této základní pravomoci výborů má značné trhliny. Ty spočívají především ve vysoké míře nespolupráce států s danými výbory. Pouze 16 % zpráv států je totiž podáváno včas. Pokud bychom tolerovali zpoždění menší než 1 rok, stále by se jednalo o pouhou jednu třetinu. Z toho vyplývá, že dvě třetiny zpráv podávají státy s několikaletým zpožděním nebo také vůbec. K tomu je pak zapotřebí říci, že přestože státy v nedostatečné míře reportují, výbory nestíhají projednávat ani ty zprávy, které dostávají. Jejich zpoždění se pohybuje v rozmezí od dvou do čtyř let.[1] Je však vhodné dodat, že to zapříčiňuje neochota Valného shromáždění OSN financovat delší zasedání výborů.

Druhou ze základních pravomocí výborů je hodnocení individuálních stížností (*communications*). Tak jako v případě štrasburského soudu může být stížnost jednotlivce projednána až po vyčerpání vnitrostátních opravných prostředků. Výbory však mohou vydat pouze rozhodnutí ve formě názoru (*view*). To není z formálního hlediska právně závazné, a tak není divu, že státy tyto závěry smluvních výborů ve vy-

Jednání Výboru pro lidská práva. Foto: Jan Lhotský.

soké míře ignorují.[2] Navíc kritéria členství ve výborech jsou upravena poměrně benevolentně, a není tedy zajištěna potřebná míra nezávislosti a kvalifikace jejich členů, kterých je ve všech výborech dohromady více než sto padesát.

Co se týče nezávislosti, je třeba ještě zdůraznit, že se jedná o čestné funkce a členové výborů tedy nejsou za svoji práci řádně odměňováni. V případě kvalifikace je situace rovněž problematická, jelikož pouze necelá polovina členů smluvních výborů pochází z prostředí právního či akademického. Je tak nutné si uvědomit, že členové výborů rozhodují jako soudci, ačkoli jimi nejsou. Je tedy téměř těžko uvěřitelné, že po vyčerpání všech vnitrostátních opravných prostředků, v rámci kterých na národní úrovni rozhodují profesionální soudci, na mezinárodní úrovni poté posuzuje porušení daných práv těleso, které složeno ze soudců není. A navíc někteří jeho členové nemusejí být ani právníky.

V roce 2009 zahájila Vysoká komisařka OSN pro lidská práva tzv. proces posílení smluvních výborů a v jeho rámci vydala po dvou letech širokých konzultací v červnu 2012 zprávu nazvanou Posílení systému smluvních výborů na ochranu lidských práv (*Strengthening the United Nations Human Rights Treaty Body System*). V ní prezentovala konkrétní návrhy na zefektivnění systému. Mimo jiné zde navrhuje implementaci tzv. fixního kalendáře (*comprehensive reporting calendar*), na jehož základě by byly v dostatečném předstihu určeny termíny projednávání zpráv jednotlivých států a k projednání by došlo i v případě nedodání zprávy státu.

Návrh tak míří především ke zvýšení míry spolupráce států se smluvními výbory a jako takový je třeba jej vnímat velmi pozitivně. Na druhou stranu je nutné přiznat, že návrhy Vysoké komisařky neobsahují opatření, která by měla potenciál řešit výše uvedené problémy týkající se rozhodování stížností jednotlivců.

Cesta ke Světovému soudu pro lidská práva

V této souvislosti je třeba zmínit, že v roce 2008 vznikla tzv. Švýcarská iniciativa, v rámci níž byl předními odborníky na mezinárodní právo týkající se ochrany lidských práv (Manfred Nowak, Martin Scheinin, Julia Kozma) vypracován a v roce 2010 zveřejněn návrh statutu Světového soudu pro lidská práva. Hlavní myšlenkou návrhu je přesvědčení, že současné slabé kontrolní mechanismy, které vznikly ještě v období studené války a nejsou schopny vydat právně závazné rozhodnutí, by měly být nahrazeny mezinárodní institucí soudního charakteru.

Světový soud pro lidská práva by tedy měl vzniknout na základě nové mezinárodní smlouvy (statutu), ke které se budou moci dobrovolně připojit jednotlivé státy. Tím by automaticky odebraly pravomoc k projednávání individuálních stížností současným výborům, jež by se mohly více soustředit na projednávání zpráv států a vydávání příslušných doporučení k implementaci. Systém ochrany lidských práv na univerzální úrovni by tak byl posílen prostřednictvím vzniku nové instituce, která by již mohla vydávat právně závazná rozhodnutí čili rozsudky.

Na podzim 2012 proběhla ve Vídni závěrečná konference čtyřletého výzkumného projektu COST Action nazvaného *The Role of the EU in UN Human Rights Reform*, na které byl dopracován a později zveřejněn souhrn konkrétních doporučení pro oblast ochrany lidských práv určených OSN a Evropské unii.[3] Jedním z předních doporučení je podpora návrhu na zřízení Světového soudu pro lidská práva. Rovněž je vhodné zmínit, že v prosinci 2012 se konal 17. světový kongres Mezinárodní komise právníků (*International Commission of Jurists*), jehož výstupem je deklarace týkající se přístupu ke spravedlnosti a jejím stěžejním doporučením v rámci rozvoje univerzální úrovně ochrany lidských práv je rovněž zřízení Světového soudu pro lidská práva.[4]

Vzhledem ke slabinám současného mechanismu je daná reforma zapotřebí. Pouze deklarovaná lidská práva bez možnosti se jich dovolat jsou totiž pouze planými sliby. Požadované posílení dnešního systému může být skutečně prostřednictvím nové mezinárodní smlouvy. Reálně však bude vznik nové soudní instituce záležet na politické vůli, tedy na tom, do jaké míry jednotlivé státy budou či nebudou k takovému sebeomezení svolné.

Poznámky:

[1] Údaje pocházejí ze zprávy Vysoké komisařky OSN pro lidská práva *Strengthening the United Nations human rights treaty body system*. K nalezení na webu OHCHR: <http://www2.ohchr.org/english/bodies/HRTD>.

[2] U Výboru pro lidská práva byla míra vyhovění vyčíslena na 12 %. Viz BALUARTE, David C. – DE VOS, Christian M. *From Judgement to Justice: Implementing International and Regional Human Rights Decisions*. New York: Open Society Foundations, 2010, s. 27.

[3] Závěrečná doporučení viz http://bim.lbg.ac.at/files/sites/bim/COST%20final%20recommendations_0.pdf.

[4] Text deklarace viz <http://www.icj.org/icj-world-congress-adopts-landmark-declaration-on-access-to-justice-and-right-to-a-remedy>.

Válka na zakázku

Lidskoprávní aspekty privatizace užití síly

Tereza Doležalová

Jakou pozici mají soukromé společnosti v mezinárodním systému ochrany lidských práv, jsme se snažili nastínit v minulém čísle Bulletinu. Existuje však mnoho společností, u kterých lze mluvit nejen o nutnosti přijmout lidskoprávní standardy, ale i o nezbytnosti dodržovat právo humanitární. Řeč je o soukromých vojenských a bezpečnostních společnostech (private military and security companies, dále jen PMSCs), tedy o firmách, které se specializují na činnosti dříve vykonávané výhradně národními armádami či policií. Mezi takové činnosti patří nejen logistika, školení nebo shromažďování a vyhodnocování informací, ale i ochrana majetku a osob či dokonce přímá účast ve válečných operacích.

Rozsah a úskalí využívání PMSCs

Poptávka po službách PMSCs významně vzrostla zvláště po konci studené války. PMSCs si začaly ve velkém najímat nejen soukromé společnosti expandující do nových, často nestabilních zemí, ale i státy. Pro ty byla důvodem rozhodnutí válku či vnitřní bezpečnost z větší či menší části „outsourcovat“ zvláště snaha v období zeštíhlování armádních výdajů ušetřit a také láková vidina zbavení se odpovědnosti za nepřijemné operace v nepřehledných občanských válkách. PMSCs brzy začaly vydělávat desítky miliard dolarů ročně a zaměstnávat tisíce lidí po celém světě. Podí-

lely se na výcviku bezpečnostních sil v Iráku, létaly s bitevními vrtulníky v Kolumbii, pomáhaly porazit revoluční síly v Sierra Leone či chránily afghánského prezidenta Karzáiho.

Záhy však začaly být také spojovány s porušováním lidských práv a práva humanitárního. Patrně největší pobouření vyvolal incident ze září 2007, kdy zaměstnanci americké společnosti Blackwater v Iráku při přestřelce zabili 17 civilistů a zranili více než 20 dalších, mezi nimiž byly i ženy a děti [1]. V důsledku incidentu sice došlo k vyšetřování aktivit společnosti a několik zaměstnanců bylo propuštěno, nicméně praktiky nyní již přejmenované firmy Xe se nezměnily. V roce 2009 pak byla spojena s dalšími zabitími civilistů a zacházením se zbraněmi, kterými podle pokynů Ministerstva obrany USA disponovat neměla [2].

Teoretické otázky odpovědnosti státu a statusu zaměstnanců

Na pozadí těchto událostí probíhala řada diskusí. Zatímco někteří se snažili nalézt odpověď na otázku, zda by se stát vůbec měl dobrovolně vzdávat monopolu na užití síly, jiní, vědomi si toho, že tento proces již zřejmě nelze zvrátit, analyzovali spíše meze odpovědnosti státu za jednání subjektů, na které možnost užití síly delegoval. V tomto ohledu byl zmiňován zvláště *Návrh článků o odpovědnosti států za mezinárodně protiprávní chování* dokončený Komisí OSN pro mezinárodní právo v roce 2001 a od té doby Valným shromážděním „doporučovaný všem státům k pozornosti“ [3]. Dle tohoto návrhu totiž stát musí být náležitě pečlivý (použit byl angloamerický koncept „due diligence“) při předcházení a trestání porušení mezinárodního práva spáchaných soukromými osobami nebo subjekty.

Největší debaty se pak týkaly povahy PMSCs. Pokud by totiž bylo možné zaměstnance PMSCs označit za „žoldněře“ ve smyslu ženevských konvencí, porušovali by svou účastí v bojích zvykové právo a neměli by nárok na status válečných zajatců. Navíc by ty státy, které podepsaly *Mezinárodní úmluvu proti najímání, využívání, financování a výcviku žoldněřů* [4] a které zároveň využívají služby PMSCs, jednaly v rozporu s touto úmluvou. Převážil nicméně názor, že zaměstnanci PMSCs za žoldněře označit nelze. Nejsou totiž najímání výhradně k boji v konkrétní válce, nýbrž se jedná o stálé zaměstnance, kteří mohou vykonávat různé pracovní úkoly. Problematické je také prokázat, že by se bojů účastnili pro svůj osobní zisk. Obecně vzato se tak jedná o civilisty, na něž není možno útočit, pokud se přímo neúčastní bojů [5], a kteří jsou ženevskými konvencemi chráněni jako „osoby, které doprovází ozbrojené síly“.

Více či méně úspěšné pokusy o regulaci

Donedávna tedy PMSCs operovaly v relativním právním vakuu. V roce 2005 však vznikly dvě platformy, jež se regulací PMSCs zabývaly. První platformou byla Pracovní skupina OSN pro použití žoldníků jako prostředku porušování lidských práv a bránění výkonu práva národů na sebeurčení. Ta, vybočujíc ze svého mandátu, v roce 2010 Radě OSN pro lidská práva a Valnému shromáždění navrhla principy a text *Mezinárodní úmluvy o regulaci, kontrole a monitoringu PMSCs*, v rámci které přesně vymezila oblasti, kde k privatizaci dojít nesmí. Úmluva také počítala s vytvořením mezinárodní databáze PMSCs a založením komise, která by dohlížela na implementaci úmluvy. Pracovní skupina doporučila také vytvoření otevřené mezivládní pracovní skupiny, která by možnost přijetí úmluvy zvážila. Tato skupina sice vznikla, nicméně na nedávném zasedání Rady pro lidská práva doporučila pouze prodloužení svého mandátu na další dva roky [6].

Neúspěch jednání na půdě OSN není překvapující. Ačkoliv totiž některé součásti OSN používání PMSCs z lidskoprávního hlediska odsuzují, pro jiné je jejich najímání, i přes nedoporučení v bezpečnostních manuálech OSN, každodenní praxí. Služby PMSCs jsou také často poptávány státy, které jejich prostřednictvím plní své závazky vůči OSN. Známa je v tomto ohledu například společnost DynCorp, skrz kterou USA až do roku 2004 poskytovaly OSN veškeré civilní policejní síly [7] či společnost Paramount Group, která rozvíjejícím se státům nabízí „balíčky“ vyhovující požadavkům OSN.

Druhou, mnohem úspěšnější platformou je tzv. Švýcarska iniciativa, v rámci níž švýcarská vláda a Mezinárodní výbor Červeného kříže navrhly *Montreuxský dokument o příslušných mezinárodně právních závazcích a osvědčených postupech vztahujících se na aktivity PMSCs během ozbrojeného konfliktu*. Právně nezávazný dokument, který však představuje jediný pokus o „kodifikaci“ pravidel pro najímání PMSCs, doposud podepsalo 44 států [8]. Ještě větším úspěchem je pak další výstup Švýcarské iniciativy, a to *Mezinárodní kodex chování pro soukromé poskytovatele bezpečnostních služeb*, kterým se signatářské PMSCs zavazují k dodržování lidských práv a práva humanitárního a který od roku 2010 podepsalo 592 společností sídlících v 70 zemích. Právě tento kodex bude brzy beze sporu nejefektivnějším prostředkem regulace jednání PMSCs, neboť se v únoru stal pro své signatáře de facto závazným. Došlo totiž k dohodě zúčastněných států a PMSCs a byla podepsána *Charta o do-*

hledovém mechanismu. Ten by měl být brzy schopen prošetřovat individuální stížnosti na jednání PMSCs, v případě jejich opodstatněnosti danou společností vyškrtnout z jím vedené databáze a navrhnout způsoby odškodnění postižených.

Konec dobrý, budoucnost nejistá

Mohlo by se tedy zdát, že příslovečná neviditelná ruka trhu vše vyřešila, neboť je jak v zájmu států, aby najímaly pouze PMSCs vázané kodexem, tak v zájmu PMSCs, aby tento kodex podepsaly. Je nicméně otázkou, zda státy budou v případě, kdy je v sázce jejich vlastní bezpečnost, dodržování kodexu po PMSCs skutečně vyžadovat či do jaké míry budou, stejně jako doposud, nad případnými prohřešky raději zavírat oči či je přímo krýt. Stejně tak je otázkou, zda je vhodné pokoušet se regulovat něco, co nemusí být vůbec legitimní, či spoléhat se na hrdinství někoho, kdo je motivován nikoliv vírou či sounáležitostí s národem, nýbrž penězi.

Poznámky:

[1] Při následném vyšetřování vyšlo najevo, že mezi lety 2005 a 2007 se tato společnost zúčastnila téměř 200 podobných incidentů. Více viz memorandum Kongresu USA na <http://bit.ly/YgIhnN>.

[2] Nutno poznamenat, že tyto zbraně jí v rozporu s pokyny vydala jiná soukromá společnost, která pro americkou armádu obstarávala logistiku.

[3] Jeho další projednávání, jehož cílem má být „zvážit“ možnost podepsání Úmluvy o odpovědnosti států, je plánováno na září.

[4] Úmluvu, která vstoupila v platnosti v roce 2001, dosud podepsalo 32 států (jejich seznam je na <http://bit.ly/YgImro>).

[5] Výklad konceptu „přímé účasti v bojích“ viz <http://bit.ly/YgIoQh>.

[6] Rada prodloužení mandátu po zdlouhavých politických tahanicích koordinovaných Jihoafrickou republikou, která danou rezoluci předkládala, schválila.

[7] Aktivity společnosti DynCorp flagrantně porušující lidská práva zpracovává například film „The Whistleblower“.

[8] Znění dokumentu a seznam signatářů viz <http://bit.ly/YgIx6a>.

Zdroje:

Faite, A.: Involvement of Private Contractors in Armed Conflict: Implications under International Humanitarian Law (<http://bit.ly/YgIyXM>).

Gómez, J. L.: The Role of Private Military and Security Companies in Modern Warfare - Impacts on Human Rights (<http://bit.ly/YgIBCM>).

Østensen, A. G.: UN Use of Private Military and Security Companies - Practices and Policies (<http://bit.ly/YgIAiv>).

Tajné věznice CIA – globalizace mučení

Melanie Phamová

Guantánamo v Evropě?

Zhruba před šesti lety informoval Evropský parlament o pravděpodobné existenci tajných věznic na území některých členských států EU, jež měla americká zpravodajská služba CIA využívat k držení a vyslýchání osob podezřelých z terorismu. Ze zprávy americké nevládní organizace Open Society Institute zaměřující se právě na tajné věznice a programy CIA vyplynulo, že se podobná zařízení objevila v mnoha dalších zemích celého světa. Z těch evropských jmenujme kupříkladu Polsko, Litvu nebo Rumunsko. Zpráva popisuje dalších asi 50 údajně kooperujících zemí. V některých státech podle ní existovaly věznice, v nichž docházelo k porušování základních lidských práv vězňených osob. Vlády jiných států včetně České republiky pak měly například poskytovat letiště a vzdušný prostor k letům sloužícím CIA k přemísťování vězňů. Vězni byli převáženi zejména do zemí, v nichž není mučení jako postup při vyslýchání zakázán.

Vytvoření tajného systému zadržovacích zařízení bylo započato v důsledku teroristických útoků z 11. září 2001 hlavně mimo území Spojených států amerických. Ve věznicích mělo docházet k „vylepšeným vyšetřovacím postupům“, které zahrnovaly mučení a jiné způsoby zneužívání. Jednalo se o vysoce utajovaný výsek jinak veřejností podporovaného boje proti terorismu. Zpráva naznačuje, že by se podobné operace nikdy neuskutečnily bez aktivní účasti cizích států, které by měly nést

svůj díl odpovědnosti. Doposud však ve Spojených státech ani ve většině ze spolupracujících států nedošlo k efektivnímu vyšetřování porušování lidských práv. Osoby zodpovědné za využití kontroverzních vyšetřovacích postupů byly odsouzeny v trestním řízení zatím pouze v Itálii. Kanada se pak jako jediná omluvila poškozenému, který byl po svém vyhoštění do Sýrie podroben mučení. Finanční kompenzaci obětem poskytly kromě Kanady ještě Švédsko, Austrálie a Velká Británie.

Waterboarding jako vyšetřovací metoda

Mučicí praktiky užívané CIA na zadržovaných osobách, z nichž nejnámějším se stal waterboarding, byly uplatňovány v souladu s právem, jelikož americké ministerstvo spravedlnosti je jako možnou vyšetřovací metodu autorizovalo. Mezi další postupy patří držení osoby ve stísněné místnosti s hmyzem, spánková deprivace, několikahodinové stání u zdi, nucené holení nebo fackování. I přes informování prezidenta Obamy a ministerstva spravedlnosti o tom, že dojde k vyšetřování a ukončení nehumánních praktik, ke kterým docházelo za Bushovy administrativy, skutečný konec užívání těchto metod nenastal hned. Oficiální americká zpráva o celém programu a o současném stavu je stále držena v tajnosti.

What is water-boarding? Zdroj: www.tumblr.com

What is water-boarding?

Water-boarding is a harsh interrogation method that simulates drowning and near death; origins traced to the Spanish Inquisition.

Subject strapped to board with head slightly lower than feet

Cloth* held tightly over subject's face; water poured onto cloth, over face

*CIA uses Colophane

Breathing becomes difficult; gag reflex stimulated; subject feels close to drowning, death
Subject begs for interrogation to stop

Source: The Nation, ABC News, McCatchy Washington Bureau
Graphic: Lee Hulberg, Judy Tebble

© 2006 MCT

Ukázka waterboardingu, foto: Isabel Esterman, www.flicker

Zdroje:

Open Society Justice Initiative: *Globalizing Torture: CIA Secret Detention and Extraordinary Rendition*. New York: Open Society Foundations, 2013, <http://www.opensocietyfoundations.org/sites/default/files/globalizing-torture-20120205.pdf>.

4) Česká republika a lidská práva

Inovace katalogu základních práv na obzoru

Lenka Píčová

V Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR se po delší začíná diskutovat o zakotvení nového a do jisté míry převratného lidskoprávního ustanovení, a to práva občanů na ochranu před byrokracií. Předmětem diskuze je dokonce doplnění tohoto práva do katalogu základních lidských práv a svobod.

Pokud budeme hledat pozadí této iniciativy, můžeme vycházet z formulace obsažené v Programovém prohlášení vlády, kde se uvádí jako jeden z cílů modernizace veřejné správy, že „*bude k veřejné diskusi předložen návrh na zakotvení práva občanů a dalších subjektů na ochranu před byrokracií a korupcí.*“ [1] K boji s přílišnou byrokracií se ostatně už řadu let hlásí většina stran napříč politickým spektrem, ačkoliv tento záměr zatím ne zrovna úspěšně realizují. Z jednotlivých vládních a exvládních stran mají bod o vytvoření zbrusu nového zákona ve svém programu explicitně zmíněn pouze Věci veřejné, které byly inspirovány jednou ze svých stranických anket („*Předložíme k veřejné diskusi návrh na zakotvení práva občanů a firem na ochranu před byrokracií a korupcí*“) [2]. Vláda proklamací ze svého prohlášení prozatím přetavila v připravovanou novelu antidiskriminačního

zákona, kde by se mělo objevit diskutované ustanovení o whistleblowingu. Na řadu by proto nyní měla přijít i ochrana občanů před byrokracií, otázkou ovšem zůstává, jak by měl být tento institut upraven, zda ho zakotvit na zákonné či ústavní úrovni a jaké vůbec existují možnosti vymahatelnosti takového práva. Opomenout nelze ani fakt, že občany před byrokracií má již za úkol chránit ombudsman, jak je zmíněno v § 1 zákona o Veřejném ochránci práv: „*veřejný ochránce působí k ochraně osob před jednáním úřadů a dalších institucí*“ a rovněž v důvodové zprávě k tomuto zákonu: „*ombudsman by měl plnit funkci základní pomoci občanům v ochraně před státní byrokracií.*“ [3]

Otázkou samozřejmě zůstává, nakolik účinným právním prostředkem by se zavedení takového institutu stalo, resp. zda by vůbec takové ustanovení bylo soudně vymahatelné a zda by nezůstalo pouhou proklamací. V tomto ohledu je jisté – přinejmenším prozatím – na místě značná obezřetnost. Přijetím takové úpravy by Česká republika mohla zaujmout místo mezi předními evropskými inovátory na poli lidskoprávní legislativy, neboť zmiňované právo rozhodně není běžnou součástí ústavních či zákonných katalogů kontinentálních států. Nezbyvá však než doufat, že by nová norma pouze nepodnítila vznik nových institucí, komisí a dalších orgánů, což antibyrokratickému boji obyčejně nijak zvlášť nesvědčí.

Poznámky:

[1] Programové prohlášení vlády, zveřejněno dne 4. 8. 2010. Dostupné z: <http://vlada.cz/cz/jednani-vlady/programove-prohlaseni/programova-prohlaseni-74856/>.

[2] Oficiální stránky strany Věci veřejné. Dostupné z: <http://www.veciverejne.cz/vysledky-anket-pravo.html>.

[3] Zákon č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů a důvodová zpráva k němu.

Rozhodnutí ESLP ve věci Kinský

Ladislav Vyhnánek

V reakci na postup České republiky vydal Evropský soud pro lidská práva rozhodnutí (rozhodnutí ze dne 19. 2. 2013, stížnost č. 21547/06 a násl.), které opět přiblížilo ke konci jednu z nejdelších justičních ság novodobé české historie.

František Oldřich Kinský a jeho syn ve svých stížnostech namítali, že v občanskoprávních řízeních o navrácení majetku bylo porušeno jejich právo na spravedlivý proces, zákaz diskriminace, jakož i právo na pokojné užívání majetku. Již dříve přitom ESLP ve skutkově podobných věcech (týkajících se restituce majetku panem Kinským) stížnosti vyhověl (rozsudek ze dne 9. 2. 2012, stížnost č. 42856/06) s konstatováním o porušení práva na spravedlivý proces, a to zejména s ohledem na prohlášení českých politiků, vměšování Ministerstva spravedlnosti a okolnosti trestního stíhání proti panu Kinskému.

S ohledem na výsledek předchozího řízení vláda učinila jednostranné prohlášení, v němž přiznala poru-

F. O. Kinský. Zdroj: www.mols.blogspot.cz

šení práva na spravedlivý proces v rozsahu zjištěném dřívějším rozsudkem z roku 2012 a nabídla uhrazení částky 25.000 EUR. Přes nesouhlas stěžovatelů ESLP s ohledem na obsah prohlášení vlády stížnost na porušení práva na spravedlivý proces stáhl ze seznamu případů a ve zbývajícím rozsahu stížnosti označil za nepřijatelné.

Přes tuto skutečnost však ještě spory Františka Kinského s Českou republikou neustaly. Např. Ústavní soud stále vede řízení, jehož byl pan Kinský účastníkem, avšak po jeho úmrtí se stále čeká na výsledek dědického řízení vedeného v Argentině.

Palác Kinských – jedna z nemovitostí, o kterou se vede spor. Zdroj: www.wikimedia.org

Přehled lidskoprávních letních škol (I.)

Vendula Karásková, Lenka Píčová

Pro ty, jimž jako program na letní měsíce nestačí pouze týdenní pobyt s plastovým lehátkem u Jadranu, představujeme tak jako v minulých letech seznam nejzajímavějších letních škol zaměřených na lidská práva, mezinárodní právo, práva menšin a mnohá další více či méně lidskoprávní témata. Na následujících řádcích uvádíme kurzy, u nichž končí termín pro přihlašování během dubna. V příštím vydání Bulletinu se můžete těšit na další dávku letních škol, tentokrát s květnovými deadliny. Kompletní seznam letních škol, online kurzů a dalších vzdělávacích programů naleznete na webu Centra pro lidská práva a demokratizaci (www.centrumlidskaprava.cz).

Human Rights Law

Pořádající instituce: Academy of European Law Summer School, EUI. Florencie, Itálie.
Termín konání: 17. 6. - 28. 6. 2013
Poplatek za kurz: 650,- €
Uzávěrka přihlášek: 10. dubna
<http://www.eui.eu/DepartmentsAndCentres/AcademyEuropeanLaw/SummerSchool/Index.aspx>

The Law of the European Union

Pořádající instituce: Academy of European Law Summer School, EUI. Florencie, Itálie.
Termín konání: 1. 7. - 12. 7. 2013
Poplatek za kurz: 650,- €
Uzávěrka přihlášek: 10. dubna
<http://www.eui.eu/DepartmentsAndCentres/AcademyEuropeanLaw/SummerSchool/Index.aspx>

Summer School on Human Rights, Minorities and Diversity Management

Pořádající instituce: Institute for Minority Rights. Bolzano, Itálie.
Termín konání: 24. 6. - 5. 7. 2013
Poplatek za kurz: 350,- €
Uzávěrka přihlášek: 14. dubna
<http://www.eurac.edu/en/research/institutes/imr/activities/Training/summerschool.html>

The IX Migration Summer School

Pořádající instituce: Migration Policy Centre, EUI. Florencie, Itálie.
Termín konání: 17. 6. - 28. 6. 2013
Poplatek za kurz: 1000,- €
Uzávěrka přihlášek: 15. dubna
<http://www.migrationpolicycentre.eu/ix-migration-summer-school>

Summer School on Methods for the Study of Political Participation and Mobilization

Pořádající instituce: Centre on Social Movement Studies, EUI. Florencie, Itálie.
Termín konání: 16. 9. - 27. 9. 2013
Poplatek za kurz: 350,- €
Uzávěrka přihlášek: 15. dubna
<http://cosmos.eui.eu/Events/SummerSchool2013.aspx>

Mental Disability Law in Practice

Pořádající instituce: Summer University - Central European University. Budapešť, Maďarsko.
Termín konání: 1. 7. - 12. 7. 2013
Poplatek za kurz: 500,-/720,- €
Uzávěrka přihlášek: 30. dubna
<http://www.summer.ceu.hu>

Summer School on International Criminal Law

Pořádající instituce: The Grotius Centre for International Legal Studies. Haag, Nizozemsko.
Termín konání: 24. 6. - 5. 7. 2013
Poplatek za kurz: 1125,-/1430,- €
Uzávěrka přihlášek: 30. dubna
<http://www.grotiuscentre.org/SummerSchoolInternationalCriminalLaw.aspx>

Summer School on Women, Peace and Security

Pořádající instituce: The Grotius Centre for International Legal Studies. Haag, Nizozemsko.
Termín konání: 17. 7. - 28. 7. 2013
Poplatek za kurz: 875,-/995,- €
Uzávěrka přihlášek: 30. dubna
<http://www.grotiuscentre.org/summerschoolwomen-peacesecurity.aspx>

Religions and International Human Rights Law

Pořádající instituce: L'Institut International des Droits de l'Homme. Štrasburk, Francie.
Termín konání: 8. 7. - 26. 7. 2013
Poplatek za kurz: 700,- €
Uzávěrka přihlášek: 15. dubna
<http://www.iidh.org/actualite-56-44eme-session-annuelle-en-droit-international-et-droit-compare-des-droits-de-l-homme.html>

Fifteenth Summer Session of Salzburg Law School on International Criminal Law, Humanitarian Law and Human Rights Law

Pořádající instituce: Salzburg Law School. Salcburk, Rakousko.
Termín konání: 4. 8. - 16. 8. 2013
Poplatek za kurz: 700,- €
Uzávěrka přihlášek: 30. dubna
<http://www.salzburglawschool.com/programme/programme.html?showall=&limitstart=>

Mediation and Other Methods to Foster Democratic Dialogue

Pořádající instituce: Summer University - Central European University. Budapešť, Maďarsko.

Termín konání: 3. 6. - 14. 6. 2013

Poplatek za kurz: 500,-/720,- €

Uzávěrka přihlášek: 30. dubna

<http://www.summer.ceu.hu>

Cinema, Human Rights and Advocacy

Pořádající instituce: The Irish Centre for Human Rights, NUI. Galway, Irsko.

Termín konání: 27. 6. - 6. 7. 2013

Poplatek za kurz: 450,- €

Uzávěrka přihlášek: 30. dubna

http://www.nuigalway.ie/human_rights/cinemahumanrightsandadvocacysummerschool.html

Justice: Theory and Applications

Pořádající instituce: Summer University - Central European University. Budapešť, Maďarsko.

Termín konání: 1. 7. - 12. 7. 2013

Poplatek za kurz: 500,-/720,- €

Uzávěrka přihlášek: 30. dubna

<http://www.summer.ceu.hu>

Erasmus Intensive Programme "Liberty, Equality and Fraternity"

Pořádající instituce: Utrecht Network. Motovun, Chorvatsko.

Termín konání: 14. 7. - 26. 7. 2013

Poplatek za kurz: 600,- €

Uzávěrka přihlášek: 16. dubna

<http://lefsummerschool.eu>

National Minorities and Border Regions

Pořádající instituce: European Centre for Minority Issues. Flensburg, Německo.

Termín konání: 19. 8. - 29. 8. 2013

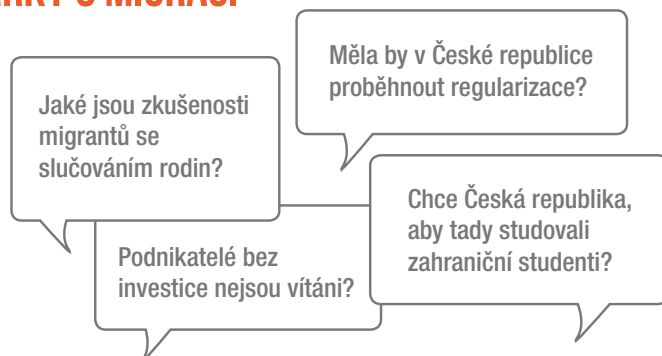
Poplatek za kurz: 400,- €

Uzávěrka přihlášek: 15. dubna

<http://www.nmbr.de>

ÚTERKY O MIGRACI

Tři debaty a dvě konference pokryjí odlišné oblasti života a aktuální zkušenosti různých skupin migrantů a institucí. Přispějí do diskusí o budoucích úpravách veřejných politik v oblasti migrace, což zahrnuje především nový cizinecký zákon. Právo a čistě právní otázky by ale na těchto setkáních neměly dominovat. Chceme se hlouběji zabírat sociálními, politickými a ekonomickými nerovnostmi a politikou „záslužnosti“, tedy spory o to, kdo a za jakých podmínek si zaslouží, aby byl součástí této společnosti.

12. 3. 2013: PRÁVA MIGRANTŮ NA PRACOVNÍM TRHU

místo konání: Zastoupení Evropské komise v ČR

16. 4. 2013: REGULARIZACE

místo konání: Sociologický ústav Akademie věd ČR

12. 6. 2013: SLOUČENÍ RODINY

místo konání: Zastoupení Evropské komise v ČR

17. 9. 2013: PODNIKÁNÍ MIGRANTŮ

místo konání: Sociologický ústav Akademie věd ČR

15. 10. 2013: STUDIUM ZAHRA NIČNÍCH STUDENTŮ V ČR

místo konání: Zastoupení Evropské komise v ČR

Ozvěte se, pokud Vás zajímají konkrétní témata, máte nápady na otázky, hosty či případy, které by stálo za to zmínit na: migraceonline@mkc.cz.

Volnou sérii úterních debat organizují Multikulturní centrum Praha, Konsorcium nevládních organizací pracujících s migranty v ČR, Friedrich-Ebert-Stiftung, zastoupení v ČR a Sociologický ústav Akademie věd ČR. Konají se za finanční podpory programu Evropa pro občany Evropské unie, Vísehradského Fondu, Ministerstva zahraničních věcí České republiky a Friedrich-Ebert-Stiftung, zastoupení v České republice. Děkujeme Zastoupení Evropské komise v ČR a Sociologickému ústavu Akademie věd ČR za poskytnutí prostor.

Ministerstvo zahraničních věcí České republiky

Zastoupení v České republice

Mediační partneri

Monitoring lidskoprávních publikací

Přehled aktuálních odborných článků o lidských právech

Vendula Karásková – Miroslav Knob

Vnitrostátní právo

- Koudelka, Z.: Amnestie, Trestní právo 3/2013.
- Koudelka, Z.: Televize a právo, Trestní právo 3/2013.
- Křiváčková, J., Hamuláková, K.: Nad nálezem Ústavního soudu o ústavnosti dovolání dle § 237 odst. 1 písm. c) OSŘ a novou právní úpravou dovolacího řízení, Právní rozhledy 5/2013.
- Kudrna, J.: K rozšíření rozsahu poslanecké imunity, Právní rozhledy, 4/2013.
- Kukliš, L.: Test proporcionality a strukturálne aspekty kolízie základných práv, Právny obzor 1/2013.
- Mates, P., Šemík, K.: Zákaz pobytu jako sankce za přestupek, Trestněprávní revue 3/2013.

Mezinárodní právo a právo Evropské unie

- Caban, P.: Rozhodnutí Mezinárodního soudního dvora OSN o imunitě státu v případě civilních žalob plynoucích ze závažných porušení lidských práv v rámci ozbrojených konfliktů, Jurisprudence 2/2013.
- Pfeiffer, M.: Obvyklý pobyt v evropském rodinném právu, Soudní rozhledy 3/2013.
- Pohl, M.: Církev jako podnik? Majetkové vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi pohledem práva EU, Právní rozhledy 4/2013.
- Svaček, O.: K poměru kogentních norem a jurisdikčních

imunit státu: Reflexe rozsudku Mezinárodního soudního dvora, Jurisprudence 2/2013.

Politologie, mezinárodní vztahy, zahraniční politika

- Baranovsky, V.; Utkin, S.: Europe as Seen from Russia, Perspectives 2/2012.
- Eralp, A.; Torun, Z.: Europe as Seen from Turkey: From a Strategic Goal to an Instrumental Partnership?, Perspectives 2/2012.
- Foukalová, K.: Female Child Soldiers, Globalpolitics.cz 9. 3.
- Hloušek, V.: Věci veřejné: politické podnikání strany typu firmy, Politologický časopis 4/2012.
- Nový, M.: Proč lidé nechodí k volbám? Několik poznámek k profilu nevoliče v postkomunistické Evropě, Politologický časopis 4/2012.
- Saraiva, M. G.: Brazil's Strategies and Partnerships: The Place of the European Union, Perspectives 2/2012.
- Válková, A.; Hrdina, M.: GP Briefing: Osamělá francouzská odysea v Mali, Globalpolitics.cz 4. 3.

Rozsudky ESLP

- Čapek, J.: Amnestie ve světle judikatury Evropského soudu pro lidská práva, Trestní právo 3/2012.
- Malíř, J.: Právo Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a ochrana osobních údajů týkajících se zdraví, Právní rozhledy 4/2013.
- Matiaško, M.: Zbavení osobní svobody v kontextu pobytových sociálních služeb: Pohled Evropského soudu pro lidská práva, Jurisprudence 2/2013.

www.centrumlidskaprava.cz

Centrum
pro lidská práva
a demokratizaci

Bulletin vydává Centrum pro lidská práva a demokratizaci
Adresa redakce Hubert Smekal, Joštova 10, 602 00 Brno, Česká republika
e-mail hsmekal@fss.muni.cz | [webové stránky](http://www.centrumlidskaprava.cz) www.centrumlidskaprava.cz
tel. 549 498 264 | Redakční rada Hubert Smekal (editor), Lukáš Hoder,
Ladislav Vyhnánek, Linda Janků | Sazba Tomáš Janků | ISSN 1804-2392.